

TARJANI VÁROS LAKÓ

TARTALOM

HELYTÖRTÉNET
4 STÁCIÓK A TARJÁNI KÁLVÁRIÁN

INTERJÚ
8 „AZ ÉLET, AMELY ÉLT ENGEM”

VÁROSKÉP
14 EGY VÖLGYVÁROS SZÉPSÉGEI

KÖZÉLET
17 ISKOLA ÉS KÖRNYÉKE – VISSZATEKINTŐBEN

KULTÚRA
20 FELRAGYOGNAK A TEHETSÉGEK

MŰVÉSZET
23 „CERED A VILÁG KÖZEPEI”

ROCK
26 KEMÉNYEN SZÓLT A ROCK SALGÓTARJÁNBAN

KITEKINTŐ
29 „A TÖBBI: KEGYELEM”

MUSICAL
34 HARRY POTTER – A MAGYAR VARÁZSLAT!

SPORT
36 SALGÓ FC – EGY ELFELEJTETT CSAPAT

IRODALOM
37 ÚJ MESE SALGÓ VÁRÁRÓL

Közéletről és kultúráról Salgótarjában ■ TARJÁNI VÁROSLAKÓ ■ II. évfolyam 3. szám, 2007. október ■ ISSN szám: 1788-3741 ■ Ára: 400 Ft

Lapalapító:	Ercsényi Ferenc, a szerkesztőbizottság elnöke	Tervezőszerkesztő:	Kalcsó István
Főszerkesztő:	Balás Róbert	Címlapon:	Nagy Pál (Fotó: KBS)
Szerkeszti:	a szerkesztőbizottság	Kiadja:	EF-Team Bt., Salgótarján
Szerkesztőbizottsági tagok:	Kovács Bodor Sándor Mezei István T. Pataki László	Felelős kiadó:	az ügyvezető
		Postacím:	3104 Salgótarján, Hősök útja 10/a.
		Nyomda munkálatok:	Hír-Ász Kft., Balassagyarmat
		Felelős vezető:	Hajdú József

Lapunk megjelenését a Szabó Miklós Tudományos Ismeretterjesztő, Kutatási és Oktatási Szabadelvű Alapítvány támogatta.

Köszönet a lapszám elkészítésében nyújtott segítségéért
Brunda Gusztávnak, Földi Zsoltnak, Gusztos Istvánnak, Kovács F. Gábornak, Petrovics Zsuzsának, Sándor Zoltánnak, Szabó Ferencnének, Sebestyén Kálmánnak, Szokács Rezsőnek, Varga Mátyásnak

FOTÓK: KOVÁCS BODOR SÁNDOR

STÁCIÓK A TARJÁNI KÁLVÁRIÁN

► SEBESTYÉN KÁLMÁN

„Per crucem ad lucem.” A kereszt és a dicsőség, az elképzelés és a megvalósítás közötti hosszú út stációkon vezet.

- 1. stáció:** Az egykori községi bíró, Tóth Gyula, mint egyházi gondnok és Upponyi József hittanár közös elhatározással 1928 tavaszán javasolják, hogy Salgótarjánban is építsenek kálváriát.
- 2. stáció:** A szervezőbizottság kérte Veres Zoltánnét, hogy az egykori Luby-birtokon, a Meszes-hegy város felőli oldalán engedélyezze az építkezést, melynek látványképét Bóna Kovács Károly el is készítette. A város megvásárolta a Meszesalja utca felőli lépcső építéséhez szükséges teleksávot.
- 3. stáció:** A kálvária összekapcsolódott a levente út építésének ötletével, melynek része lett volna. Lassan épül a levente út – mondta a polgármester. Nem rajtunk múlik – válaszolták a leventevezetők. – Csak vasárnap tudnak ott dolgozni, de akkor elméleti foglalkozáson és istentiszteleten kell részt venniük. Ebben maradtak.
- 4. stáció:** Az új plébános, Traum Péter, felkarolta a kálvária építésének ügyét. Tóth Gyula mellett a szervezés terhére dr. Pitta Lipót rendőrfőtanácsossal osztotta meg. 1929 májusában már három hatalmas fakereszttel kijelölték a munka lezárásaként tervezett kápolna helyét. Készült a feljáró lépcső is a Meszesalja utcából.
- 5. stáció:** 1930 januárjában az építő bizottság határozott: a nehéz gazdasági helyzet miatt csak a 14 stációs kápolnát építik föl Obrincsák Ernő helyi építész tervei szerint. Nyolc stáció teljes elkészítésének fedezésére már ekkor volt jelentkező.
- 6. stáció:** Tavasszal a kálváriához vezető lépcső környékén megcsúszott a hegyoldal. A lépcső és fölötte a szerpentin kialakítása okozta a földomlást – mondták a háztulajdonosok. Nem, hanem az omlás oka, hogy területnyerés céljából a háztulajdonosok aláásták a hegyoldalt – mondta a mérnök.
- 7. stáció:** 1930. október 1-jén a közben Szent Imre hegyre átkeresztelt Meszesen, az elkészült 14. stáció kápolnájában emlékiratot helyeztek el. Ebben felsorolják az építkezés támogatóit.
- 8. stáció:** Buljovszky Lajos kőművesmester 1931-ben felépítette a történelmi Magyarország határvonalát kirajzoló barlangot a stációkhoz vezető lépcsősor végénél.

9. stáció: A korhadásnak indult fakereszteket a bánya támogatásával betonkeresztekre cserélték 1933-ban.

10. stáció: A szent év, Szent István halálának ezredik évfordulója, lassan elmúlik, s csak az első stáció van kész a domborművel, melyet Bóna Kovács Károly ajánlott föl. Egyébként a lépcsőzet mállik, a harmadik stáció majdnem összeomlott. A néha reflektorokkal megvilágított barlangból pedig Szűz Mária és Szent István deszkából készült szoborutánczata néz vissza.

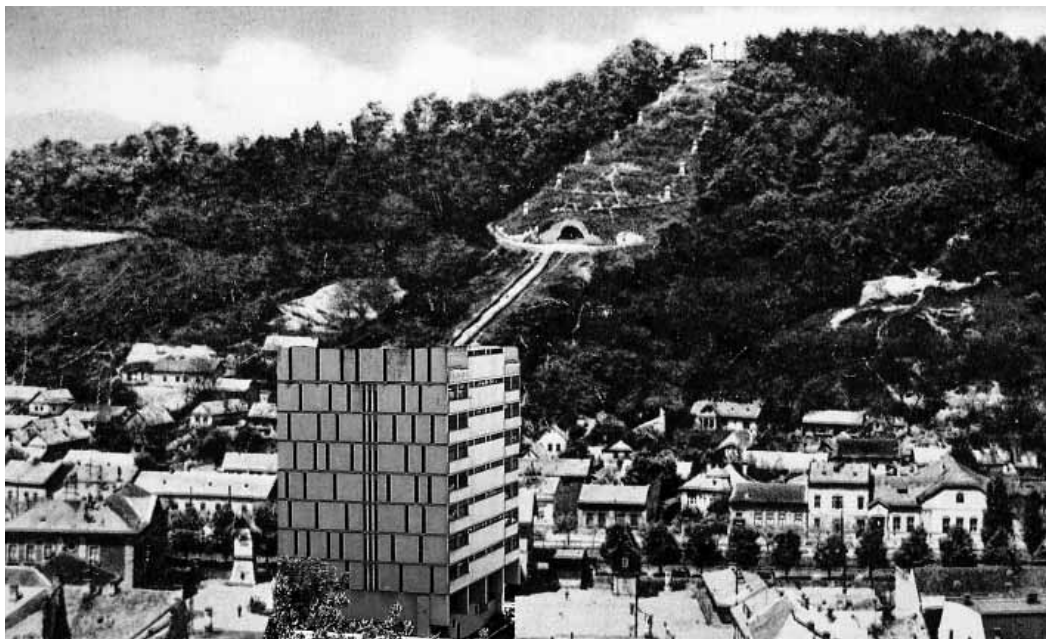
11. stáció: A polgármester felhívása: „a város társadalmának egy-egy zárt egésze” vállalja el egy-egy stáció építési költségét, úgy, hogy fizetésük 2 % -át felajánlják e célra. A kálvária alapra összejött 1003 pengő.

12. stáció: Traum Péter esperes plébánost elhelyezték a városból, az építkezés befejező szakaszának szervezését dr. Ambrus József plébános vette át.

13. stáció: Bóna Kovács Károly elkészítette a még hiányzó domborműveket a stációkhoz, a város megépítette a még hiányzó lépcsőket, a töredezteket pedig kijavította.

14. stáció: 1943. június 5-kén Pobozsny Róbert rosznyói püspöki helynök felszentelte a kálváriát. Szentbeszédet P. Réz Marián, a helyi ferences rendház főnöke mondott.

„Per crucem ad lucem.” Az elképzeléstől a megvalósításig 15 év telt el.

I. 1. állomás
Pilátus halálra ítéli Jézust

II. 2. állomás
Jézus vállára veszi a keresztet

III. 3. állomás
Jézus először esik el
a kereszttel

IV. 4. állomás
Jézus szent anyjával
találkozik

V. 5. állomás
Cirenei Simon segít Jézusnak
a keresztet hordozni

VI. 6. állomás
Veronika kendőt nyújt
Jézusnak

XIV. 14. állomás
Jézus testét
sírba teszik

VII. 7. állomás
Jézus másodszor esik el
a kereszttel

XIII. 13. állomás
Jézus testét leveszik
a keresztről és fájdalmas
Anyja ölébe fektetik

XII. 12. állomás
Jézus meghal a kereszten

XI. 11. állomás
Jézust a keresztre szegezik

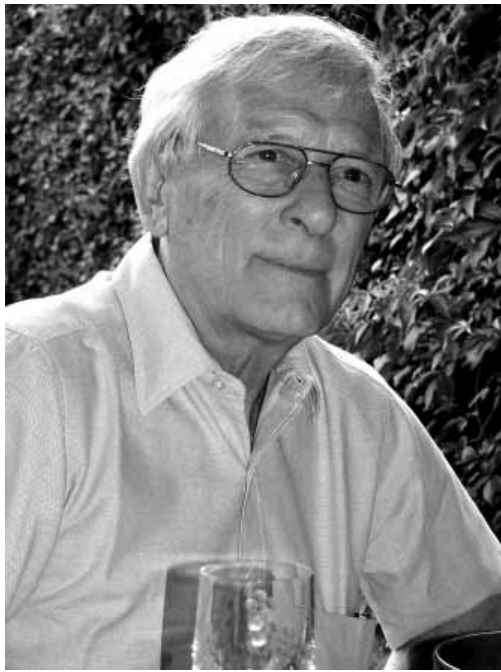
X. 10. állomás
Jézust megfosztják ruháitól

IX. 9. állomás
Jézus harmadszor esik el
a kereszt súlya alatt

VIII. 8. állomás
Jézus vigasztalja
a siránkozó asszonyokat

FOTÓ: KBS

FOTÓ: KBS

FOTÓ: KOVÁCS LEA

FOTÓ: KBS

„AZ ÉLET, AMELY ÉLT ENGEM”

INTERJÚ NAGY PÁLLAL

> BESZÉLGETŐTÁRS: KOVÁCS BODOR SÁNDOR

Mottó: „Aki meghalt meghalt, aki nem nem, megyek!”
(Nagy Pál: Prouza – Magyar Műhely Kiadó, 2002.)

Nagy Pál 1934-ben született Salgótarjánban, 1953-ban érettségizett a Madách Gimnáziumban. 1956-ban az Egri Forradalmi Diákbizottság elnöke. 1961-től a Párizsban megjelenő Magyar Műhely alapító-szerkesztője. Szintén alapító-szerkesztője a francia nyelvű d'atelier című folyóiratnak és a p'art című videofolyóiratnak. Számos könyv és tanulmány szerzője, a magyar és a francia avantgárd kiemelkedő egyénisége. Madách- és József Attila-díjas író, műfordító, tipográfus. 1997-ben szülővárosában, 2001-ben pedig Párizsban készült róla portréfilm, Monológium I-III. címmel.

■ **Lehet, hogy indiszkrét a kérdés, de nagyon aktuális: kire szavaztál a francia elnökválasztáson?**

Ahogy Magyarországon, úgy Franciaországban sem illik ezt megkérdezni, és nem illik megmondani sem. Ez mindkét országban a tabu témák közé tartozik, ugyanúgy mint az, hogy mennyi a jövedelmed, vagy egyéb magánügyeid. De mivel én félig magyar, félig francia vagyok, megmondom neked: *Ségolène Royalra* szavaztam. Azt is mondhatnám: jobb jelölt híján. Egy magyar származása ellenére is ellenszenves figurára nem akartam szavazni. *Sarkozyt* nagyon erősen jobboldalinak, gazdasági szempontból pedig neo-liberális politikusnak tartom, tele arisztokratikus allűrökkel. (Ő egyébként kampánya során többször kijelentette, hogy nem tartja magát magyarnak. Nem szereti a magyarokat.) Választhattam volna azt, hogy nem megyek el választani. De *Ségolène*-re szavaztam, mert a minisztériumok élére rendkívül értékes, nagy tudású embereket akart állítani, akik az esedékes franciaországi reformokat jobban levezényelték volna, mint a jobboldal.

■ És a többség miért szavazott Sarkozyre?
Érdekes lenne tanulmányozni a *Sarkozyre* szavazók szociális összetételét és lélektanát. Kiderülne például, hogy a nők többsége inkább rá szavazott, és nem a női jelöltre. A másik tábor az idősebbeké, akik félnek a feketéktől és a külvárosi arab gyerekektől. (Ezt a szálát is érdemes lenne kibontani, hogy miért gyűjtják fel az autókat, és miért tüntetnek ezek a fiatalok. Mert munkanélküliek, mert lenézettek, mert reménytelenek. Mert a híres franciaországi olvasztótégely nem tudta őket franciává formálni.) *Sarkozyre* szavaztak a vidékiek is. Nem mondom azt, hogy a parasztok, mert ma már mindössze 300 ezer „farmer” él Franciaországban, hanem azok, akik vidéken laknak, és inkább konzervatív szelleműek. A párizsiak többsége *Ségolène*-re szavazott, a külvárosokban jelentős fölényrel győzött. Voltak viszont emberek, akiket nem tudott meggyőzni. Hozzá kell tennem, hogy nem volt jó a választási kampánya, *Sarkozyé* sokkal jobb volt.

■ A második kérdésem, ami egy kicsit ide kapcsolódik: te, aki '56-ban tevőlegesen részt vettél a forradalomban, és testközelből láttad a '68-as párizsi diákforradalmat, mit gondolsz a 2006-os őszi budapesti eseményekről?

Az első megjegyzésem az, hogy a budapesti eseményeknek semmi közük az '56-os magyar forradalomhoz és a '68-as párizsi diáklázadáshoz. Ezt írásba is adtuk, mi, régi '56-osok; ha emlékszel rá, megjelent egy nyilatkozat az *Élet és Irodalomban*, amelyben elhatároztuk magunkat ezektől az emberektől. Mert ezek a tüntetők soha nem voltak forradalmárok, csöcselékként viselkedtek – gondolj a jelszavaikra, amelyek között túlsúlyban voltak az ostoba nacionalista és a gyalázatos antiszemita jelszavak. Aki nem

■ FOTÓ: KÉB

tartozott a csőcselékhez, az olyan ember volt, aki nem gondolta végig, hogy miért tűntet, mit kiabál. Nagyon nem örülök a magyar jobboldal újraéledésének, a Horthy-kultusznak, az árpádsávos zászlók megjelenésének, mindezt rendkívül elkésett jelenségnek tartom. De ha egy jelenség elkésett, még nem jelenti azt, hogy nem veszélyes. Még van benne gyújtóanyag és van benne veszély.

■ **Sokat beszélnek – főleg értelmiségi körökben – arról, hogy Magyarország, a magyar társadalom többek között azért került ebbe a helyzetbe, mert elmaradt a szembenézés a múlttal, ami Trianonig visszavezethető; hogy például a magyarok még mindig egészen mást gondolnak arról, hogy amilyen szerepet tölthettek be a történelemben itt a Kárpát-medencében, mint a környező országok népei. Szerinted ez a tisztázás valamikor megtörténhet, van ennek valamilyen esélye, hogy gondold?**

Igazad van, ez a tisztázás nem történt meg, nem történt meg a szembenézés a múlttal. Ami súlyos hiba és nagy kolonc a jelenkori magyar társadalmon. Abban is igazad van, hogy amikor ezekkel a problémákkal szembenézünk, akkor egészen Trianonig kell visszamennünk. Én, nem vagyok vad nacionalista, de én is azt mondom, hogy Trianon és mindaz, ami 1919 és 1921 között történt, óriási traumája a magyar társadalomnak. Trianont soha senki nem magyarázta el a magyar népnek. Voltak rá próbálkozások, folyóiratokban, de azt hi-

szem, ezek az írások nem jutottak el a tömegekhez. Ennek következménye: amikor például azt állítod egy baráti társaságban, beszélgetés közben, hogy Erdélyben soha nem voltak többségben a magyarok, már vége is a vitának, mert hazaáru-lónak tekintenek, mert nem ismered el, hogy Erdély magyar volt. Holott Erdélyben – kivéve a Székelyföldet – a legjobb idők-szakban sem haladta meg a magyarok létszáma a 40-45 százalékot. (Nézd meg a Hóman – Szekfű-féle *Magyar történetet*.) Ebből bizonyos dolgok következnek, ezeket a dolgokat elemezni kell, és tudomásul kell venni a következményeket. Az elemzés hiányából fakad egy számomra különösen fájdalmas probléma: a magyarországi franciaellenesség, ami ma is nagyon élő. A trianoni döntést nem egyedül a franciák erőszakolták ki, hanem ugyanolyan erővel az angolok is, de ezért senki nem utálja az angolokat. Az sem jut eszébe senkinek, hogy megnézz-e: hogyan viselkedtek Párizsban azok a magyar arisztokraták, akik akkor Magyarországot képviselték. Egy történelmi anekdota szerint, amelyet a franciák jobban ismernek, mint mi, magyarok, a magyar delegáció arisztokrata vezetője (akit most nem akarok megnevezni, mert különben derék ember volt), elkésett a békétárgyalásokról, és az inasával azt üzen-te az őt sürgetőknek, hogy még a fürdőszobában van. Nem tudom, hogy az anekdota hiteles-e; és nem azt mondom, hogy hangulaton múlik a történelem, de annyi bizonyos, hogy ebben az üzenetben annyi megvetés volt a nyugati demokrácia iránt, hogy a gesztust a nyugatiak megjegyezték maguknak. Nem történt meg '56 értékelése sem. Nem szívesen megyek '56-os megemlékezésekre, legfeljebb akkor, ha egészen fiatalok hívnak, akik nem hallottak, nem tudnak semmit, és ilyen szempontból szűznek számítanak. Ők legalább elhiszik azt, amit egy szemtanú, egy résztvevő mond. Azok számára, akik végiglapulták a Kádár-rendszert, Kádár a XX. század legnépszerűbb magyarja. Értelmileg és érzelmileg a Kádár-korszak is feldolgozatlan, főleg annak utolsó évei. Ez az időszak, mint az idilli béke korszaka él az emberek emlékezetében, amikor 3,60 forint volt a kenyér, mindenkinek volt munkája, és az emberek biztonságban érezték magukat. Ezt is elemezni kellene, írni

■ FOTÓ: KOVÁCS LEA

■ FOTÓ: KOVÁCS LEA

és beszélni róla. A felgyülemlett és a szőnyeg alá söpört problémák okozzák azt, hogy a magyar társadalmi modernizációs törekvések rendkívül erős ellenállásba ütköznek, spontán ellenállásba, és néha az értelmiség ellenállásába is.

■ **Egy messziről jött ember mindig nagyon élesen meglátja, hogy mi a különbség mondjuk egy magyar és egy francia ember között. Szerinted melyek az alapvető különbségek?**

A nyitottság. A civil kurázi. A nyitottság nyugaton és a nyitottság hiánya általában Magyarországon. Ezt a kijelentést azonban finomítani kell. Nyilvánvaló, hogy egy olyan ember, aki közel 50 évig diktatúrában élt (még akkor is, ha ez a diktatúra csak olyan „zenebohóci” diktatúra volt az utolsó években), hozzászó-kott ahhoz, hogy nem lehet vitatkozni, nem lehet igazán véleményt alkotni, önálló magatartást kialakítani. Erre mondok neked egy példát. Amit elmesélek, 16 évvel a rendszerváltás után történik. Szigligeten vagyok, május végén, június elején, a magyar írók alkotóházában, ahol lefoglaltam egy szobát, hónapokkal az érkezésem előtt, és átutaltam a költségek egyharmadát, előlegként. Minderről elismervényt kaptam. Megérkezem, és miután egy hete ott vagyok, az igazgató közli velem, hogy most öt vagy hat napra ki kell költöznöm az alkotóházból. Én udvariasan megkérdezem, hogy miért, igazgató úr, mi lesz itt, festés, föld-rengés? Nem – feleli – hanem tíz felújított szobát átvesz egy pesti delegáció. Mondom az igazgatónak, hát ez rendben van, lejön ide három ember, és egy délelőtt megnézi, hogy tisztességesen elvégezték-e a munkát, átveszi a szobákat, aláírják a jegyzőkönyvet és visszamennek Budapestre. Mire ő: ez nem egészen így van, mivel ötvenen jönnek, és három-négy napig maradnak. Erre mondtam az igazgató úrnak, hogy akkor felejtsük el a műszaki átvételt és hasonlókat, mert akkor itt „dolce vita” lesz. – De addig én hova menjek? Párizsba három-négy napra nem érdemes visszamenni, de még Pestre sem. – A faluban sok a kiadó szoba, menjen, és keressen magának egyet – válaszolja ő. No, erre aztán berágtam, és azt mondtam neki: nézze igazgató úr, én innen nem megyek sehova. Hogyha maguk zártkörű „dolce vitát” akarnak rendezni, hívjon rendőrt, és próbáljon innen kivezettetni, de akkor megmutatom a rendőrnek a birtokomban lévő elismervényt, tehát tulajdonképpen azt a szerződést, amit én önökkel hónapokkal ezelőtt kötöttem. Ezen aztán három napig rágódtak, telefonálgattak. Végül is a „dolce vitát” lemondták és áttették szeptemberre, amikor már nincs jóformán senki az alkotóházban. Ennyi a történet, amely önmagában is gyászos és elképesztő. De ami engem a legjobban meglepett és felbosszantott, az az éppen ott nyaraló és dolgozó hat-hét kolléga viselkedése volt. Magyarországi magyar írókról van szó, akik megpróbálták lebeszélni arról, hogy vitatkozzam a háziakkal, és azt ajánlották, hogy menjünk innen a fenébe. Mire én durván és keményen azt mondtam nekik, látjátok, ez az ötvenévnvi diktatúra eredménye, gyávák és beszariak vagytok, nem mertek visszaszólni ennek az embernek, holott ti vagytok a vendég, ti fizettek (már fizettetek is!), és ő a szolgáltató. A végén majdnem összevesztünk, de mindenki ott maradt, és később nagyon hálásak voltak. Ugyanakkor kicsit szégyellték is magukat. Nekem, mint nyugatról jövő polgárnak, eszembe se jutott, eszembe se jut, hogy az ilyen és ehhez hasonló ügyekben engedjek!

■ **De hát ez a különbség nem annyira a néplélekből ered, sokkal inkább a politika és a hatalom bélyegét viselik magukon ezek az emberek.**

Teljesen igazad van. Itt nem atavisztikus, velünk született dolgokról van szó, hanem beidegződésekről. Érdekesebb számomra, hogy miben *hasonlítanak* egymáshoz a franciák és a magyarok. A franciák – s ezt hidd el nekem becsületszóra – szeretik a magyarokat, mert magukra ismernek bennük. Könnyen lelkesedők, egy kicsit megbízhatatlanok vagyunk; szeretjük a jelképeket. *Ciorannak*, a román származású francia gondolkodónak van két jó mondása a magyarokról. (Ő eredetileg erdélyi román.) Azt mondja, hogy a magyarok tudnak a legjobban ünnepelni. Még a franciák sem tudnak úgy mulatni, ünnepelni, mint

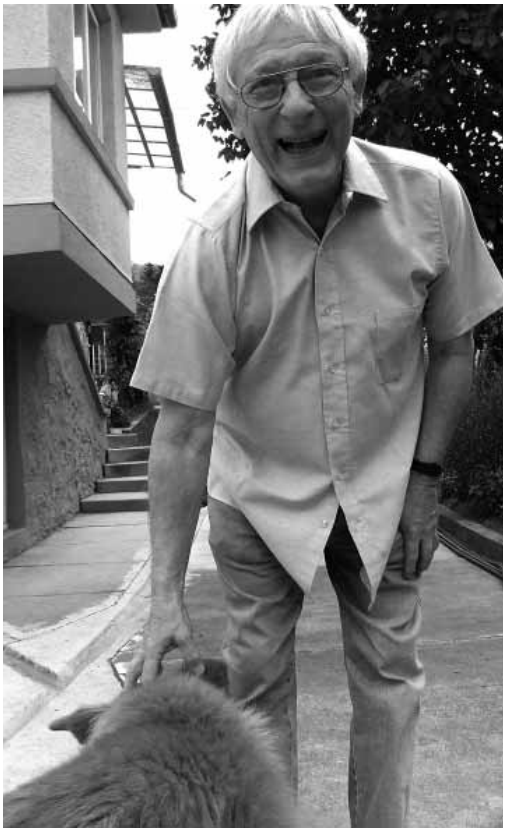
a magyarok. És a magyarok tudnak a legszebben meghalni. Egy dolog van, amit magyarként szeretnék csinálni – mondja –, magyarként szeretnék meghalni. Hogy miben hasonlíthatunk még egymáshoz? A magyar ember is szereti a zenét, a táncot, a művészeteket. Élvezi az életet. Talán csak a modernitáshoz való viszonyunk más...

■ **A francia modernizmus rendben van?**

A francia modernizmus, ami a művészetet illeti, tökéletesen rendben van. Lehet, hogy a művészeti kereskedelem központja jelenleg máshol van, de az újat alkotás központja ma is Párizs. Ami a gazdasági modernizációt illeti, azzal elég nagy bajok voltak és vannak Franciaországban; ez a probléma volt a legutóbbi választás tétje is. A franciák kénytelen-kelletlen rájöttek, hogy a gazdaság esedékes modernizálását nem lehet tovább halasztani. Bízom benne, hogy ezt a felismerést most tettek fogják követni.

■ **Utoljára hat évvel ezelőtt beszélgettünk mikrofon előtt Párizsban. Mennyit változott a világról alkotott véleményed ez alatt a hat év alatt?**

Radikalizálódott, hiszen visszafiatalodom. (Ilyen korban az embernek már nagyon kell vigyáznia, hogy ne öregedjék, ne hanyagolja el magát, szellemileg is friss maradjon.) Radikalizálódttam. Erre is mondok egy példát. Tudom, hogy idehaza ezt most nem illik hangoztatni, én mégis, továbbra is hangsúlyozni fogom 1956 szocialista jellegét, szocialista forradalmi jellegét. Először is állapítsuk meg, hogy 1956-ban Magyarországon forradalom és szabadságharc zajlott. Hogy szabadságharc volt („ruszrik haza”, „nemzeti függetlenséget”) azt mindenki tudja, arra mindenki nagyon büszke ma is. Azt, hogy forradalom volt, a legtöbben mára

■ FOTÓ: KÉB

szeretnék elfelejteni. Pedig szocialista forradalom is zajlott, az utolsó, utópisztikus szocialista forradalom. Ezt a mindenféle 12-14-15 pontok bizonyítják, amelyeket az egyetemisták fogalmaztak meg, de a munkások is összeállítottak ilyeneket. Ezek a kiáltványok mind úgy kezdődtek (vagy a harmadik, negyedik pont úgy szólt), hogy földet vissza nem adunk, gyárat vissza nem adunk, hanem valódi (dán mintájú) szövetkezeteket, illetve munkástanácsokat hozunk létre. Születőben (újászületőben) volt Magyarországon az a nem kommunista baloldal, amely minden nyugat-európai országban létezik és meghatározó erő, és amelynek hiányát nagyon megszenvedte és megszenvedi a jelenkori magyar társadalom. Ki foglalkozik ma ennek feldolgozásával?

A másik vetülete radikalizálódásomnak: meg vagyok róla győződve, hogy a művészi modernizmusra, az avantgárdra – én ezt a szót ma sem szégyellem; ellenkezőleg: büszkén használom – ma nagyobb szükség van, mint valaha. A televíziós szennycsatornák (amelyekből ma már közel hatszázal lehet aktivizálni egy átlagos magyarországi lakásban is) hihetetlen szellemi puszítást végeznek. Zúdul a szenny, az álművészet, a primitív kvízműsorok, a „rekláméden”, a rendkívül agresszív filmek, amelyekből az amerikai (vagy magyar) fiatal megtanulhatja, hogyan löje le két tucat osztálytársát.

Természetesen nem a konzervatív, unalmas műsorokat, nem a korszerűtlen irodalmat és művészetet védem a televízió ellenében. Hanem az új, modern kultúrát hiányolom. Ki kell találni a ma művészetét! Ez persze kassáki gondolat.

Büszke vagyok befogadó országomra. A filmművészet, a képzőművészet, a modern zene, a könyvkiadás támogatására Franciaországban tízszer annyit költenek (egy főre számítva), mint mondjuk itt Magyarországon, vagy a hasonló országokban. Másként nem megy. Megírtam önéletrajzomban is: ha egy ország azt akarja, hogy modern, nívós művészete legyen, akkor be kell rendezkednie az állandó mecenatúrára. Már a görögök is ezt tették, ott is létezett mind állami, mind magán mecenatúra. A másik kíváncsatos dolog: legyen egyfajta „társadalmi elvárás” (elnézést kérek, hogy *Marx*ot idézem); ha nincs társadalmi elvárás, ha az emberek belenyugszanak abba, hogy a televízióból szennylé folyik, és hogy a számítógépet, a mobiltelefont előnti a debilisebbnél debilisebb reklám, akkor nincs mit tenni. Főleg a fiatalokat kellene arról meggyőzni, hogy az irodalomban van még erő és lehetőség: elektronikus irodalom, videó-irodalom, számítógépes irodalom. Ugyanez vonatkozik a képzőművészetre, a zenére, a többi művészeti ágra is, és az új hordozókra, médiumokra is.

■ **Vajon létezik-e befogadó közeg, vagy törekszik-e a mindenkori kulturális kormányzat arra, hogy teremtsen ennek a művészetnek a talaját, hogy ez valahová érkezzen, ne csak elszálljon a semmibe?**

Jó kérdés, ezen én is sokat gondolkodtam, de nem tudok rá válaszolni. Mint hogy arra sem: kell-e az embereknek a jó művészet, az új művészet, vagy ha úgy tetszik a magas művészet? Erre is csak részleges választ lehet adni. Úgy gondolom, hogy kell, ha felhívjuk az emberek figyelmét az új művészet létezésére, eredményeire, ha megismertetjük velük ezeket a műveket, és nyilvánvalóvá tesszük, hogy nem megemészthetetlen furcsaságokról van szó, hanem igazi mai művészetről.

■ **Amely nélkül egyébként mainstream művészet, vagy ha úgy tetszik hagyományos művészet sem létezne, hiszen a megtermékenyítést mindig az avantgárd végezte, végzi el, és egy-egy művészeti ág időszakos válságát gyakran az avantgárd hiánya, vagy nem ismerése okozza.**

- Pontosan. Fontos, hogy szóhoz engedjék jutni ezt a fajta művészetet, főleg a fiatalokat. Magyarországon az avantgárd művészetnek, mint tudjuk, nincs igazán lehetősége a kiteljesedéshez. A politikát elsősorban a tömegre ható művészet érdekli, mert a tömegekhez akar eljutni, már csak a négy-évente esedékes választások miatt is...

A modern művészet, az új művészet pedig (legalábbis az elején) nem a tömegekhez szól. A modern művészet elitművészet. Ennek a megállapításnak semmiféle pejoratív kicsengése nincs, az elit művészet a gondolkodó, érző és odafigyelő emberekhez szól, kompromisszumok nélkül. Elég Bartók Béla nevét megemlíteni.

■ **Úgy vettem ki a szavaidból, hogy optimista ember vagy (ezt most dicséretnek számom), ugyanakkor itt a kulturális szennyezés kapcsán óhatatlanul eszébe jut az embernek a Föld biológiai jövője. A napokban olvastam, hogy – most ezt prognosztizálják a szakemberek – 2020-ra elolvad az Északi-sarkkör jege, és ez nemcsak azért nagyon nagy baj, mert megemelkednek az óceánok, hanem, mert nem fogja visszaverni azt a hatalmas napfény sugárzást, amit most még visszaver, és ezt a napsugárzást majd az óceánoknak kell elnyelniük, amittől rendkívüli módon felmelegsznek. Tehát hihetetlenül felgyorsul az ökológiai egyensúly megbomlása. Te hogy látod ezt, hogyan gondolsz a Földre, mint bolygóra, mondjuk 100 év múlva?**

Azt hiszem, jelenleg valóban ez a legfontosabb általános kérdés, ami felvetődik, és amire válaszolnunk kell. Nem könnyű és talán nem is lehet kimerítő választ adni. De mivel optimista ember vagyok, a következőket mondanám. Azt, hogy a Föld szennyeződik, és előbb-utóbb lakhatatlanná válik, ma már mindenki tudja, mert annyit beszélünk róla, hogy nem lehet megkerülni a kérdést. Hozzáteszem, hogy a filozófusok már 25 évvel ezelőtt figyelmeztettek rá. (Lásd *Jean-François Lyotard* és *Jürgen Habermas* műveit.) Ők időben szóltak. Akkor nem hitt nekik senki, nem próbálta senki leállítani a kedvezőtlen folyamatokat. Hogy ma le lehet-e állítani, vagy vissza lehet-e fordítani ezeket, nem tudom. Valószínűleg csak erőszakkal lehet, akármilyen furcsán hangzik, erőszakkal lehetne leállítani a romlást. Ezért hiszek például a *Greenpeace* mozgalomban. Ahogyan ez a mozgalom föl hívja a figyelmet a rendkívül súlyos problémákra, és megpróbálja a környezetszennyezést, a trópusi erdők, az állatfajok kiirtását megakadályozni, akár erőszakos módszerekkel is, abban van valami imponáló. Tehát megínt csak oda lyukadunk ki, hogy ma is szükség van forradalomra, és néha erőszakra is. Mert a kapitalista nem elégszik meg az ő szerény 10 százalékos nyereségével, hanem tovább szennyezi a levegőt, hogy 15 százalékos profitra tegyen szert, és azt hiszi, hogy ha ő elköltözik a Bahama-szigetekre, ott nem érik utol a bajok. Esetleg kirüg tízezer melóst, elviszi a gyárat Kínába, ahol még szinte ismeretlen a környezetvédelem. Ezen szép szóval nem lehet változtatni, ezt meg kell akadályozni. Mindezek ellenére hiszek abban, hogy ezt a törekény kis bolygót meg lehet még menteni.

Visszatérve egy pillanatra az erőszak problémájához: az erőszak persze rendkívül veszélyes, kétélű fegyver. Ami például a televízió erőszakfilmjeit illeti: az lep meg, hogy a szülő meglepődik, amikor gyermeke pisztolyt vásárol és lelövi az osztálytársát, vagy összeveri osztálytársát, és a többiek ezt mobiltelefonnal filmezik. Az ellenkezője is meglep: az, hogy egy kamasz, aki a tévében hetente öt vérengző filmet megnéz – egyébként szülei társaságában! – nem követ el több erőszakot! Azt hiszem, mindenkinek önmagába kellene először fordulnia és elgondolkoznia. Mert azért annyira nem vagyok optimista, hogy azt gondoljam: a dolgok önmaguktól meg fognak változni, meg fognak javulni. Csak akkor fog magához térni az emberiség, amikor mindenki közvetlenül érintve lesz; amikor a szennylé itt folyik majd az Alkotmány utcában, amikor már Salgótarjában sem lesz tiszta ivóvíz stb. Csak késő ne legyen.

■ **Kicsit repüljünk vissza az időben. Végigjártad életutadat, rengeteget dolgoztál, rengeteg minden történt veled. A legbanálisabb kérdés, amit ezzel kapcsolatban fel szoktak tenni, mit csinálnál másképp? Van-e valami, amit megbántál, vagy pedig örülsz, hogy így történt?**

Azt hiszem, nem bántam meg semmi fontosat, és nem tennék semmit másként. Persze mindig voltak és vannak is életemben (az én életemben is) kényszerítő körülmények. Amikor menekülöm kellett '56-ban, nem nagyon volt más választásom, se nekem, se másnak. A körülmények nagyon meghatározóak. (Determináció? Predestináció?) Ezért adtam francia nyelvű önéletrajzomnak azt a címet, hogy *La vie qui m' a vécu* – *Az élet,*

amely élt engem. (A kötet 2007 őszén jelenik meg Párizsban – KBS) Amikor megkérdezték a kiadónál, hogy könyvemnek miért éppen ez a címe, azt válaszoltam: nézzék, amikor '56-ban el kellett jönnöm Magyarországról, nem az volt az érzésem, hogy most én élem az életemet, és több lehetőség közül választva úgy döntök, hogy átkelek a Lajtán, elmegyek Ausztriába, majd Franciaországba. Az élet arra kényszerített, hogy mentsem az irhámát, ha nem akarok börtönbe vagy bitóra kerülni. Életem során sokszor éreztem úgy, hogy kényszerkörülményeknek engedelmesskedem. Azt is mondhatnám: tudomásul vettem, hogy bizonyos körülmények között mást nem tehetek.

Ha a kérdést úgy teszed fel, hogy megbántam-e valamit, akkor azt mondanám, hogy egy-két eseményre, dologra rossz érzéssel gondolok vissza, talán másként kellett volna csinálnom. Az irodalomban is van egy-két ilyen kényes pont, de hál'istennek nem esztétikai, inkább az önmenedzseléssel kapcsolatos. Mindig háttérbe húzódo ember voltam, úgy gondoltam, hogy egy jó mű előbb-utóbb az őt megillető helyre kerül. Hát ez nem egészen így van...

■ **Min dolgozol jelenleg?**

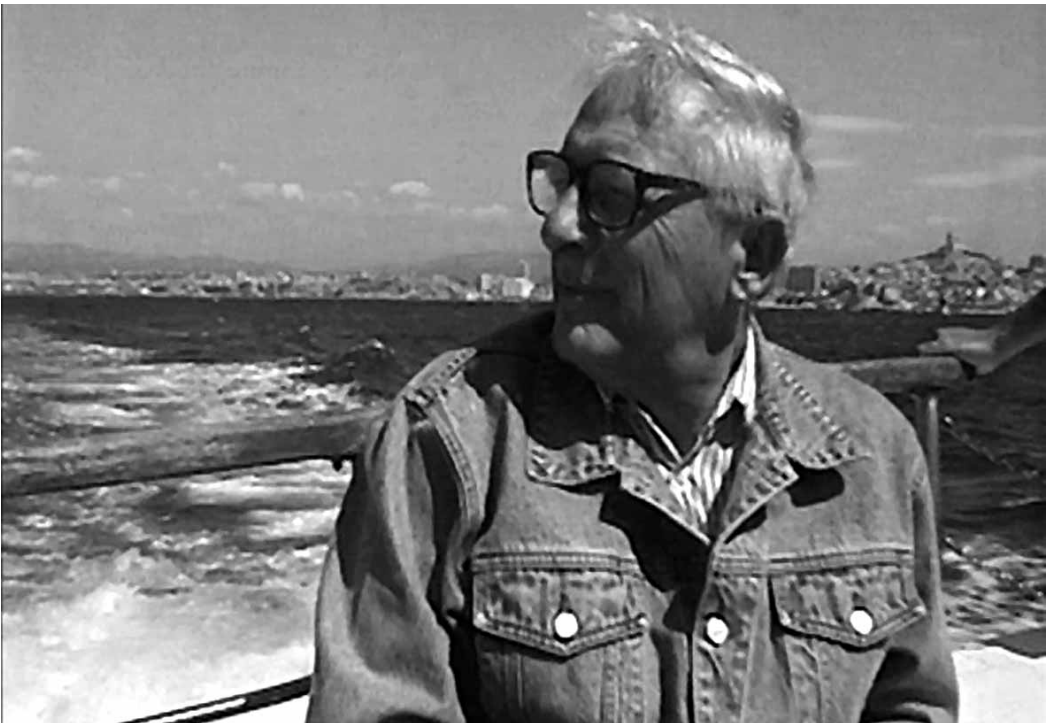
Két éve kezdtem el kutatni és gyűjteni magyar írók és költők eredetileg is francia nyelven írott műveit. Hónapokat töltöttem könyvtárakban, itthon és Párizsban, és még folytatom a munkát. A kötet 70 százaléka van együtt, amelyet francia nyelven, Párizsban fogok megjelentetni. Talán jövőre. Tele lesz meglepetésekkel.

■ **A legnehezebb kérdést hagytam a végére, de remélem, nem fogsz megsértődni. Mit gondolsz a halálról?**

Nehéz kérdés, kellemetlen kérdés. Megírtam életrajzomban (a francia változatban talán egy kicsit bővebben is), hogy rossz viszonyban vagyok a halállal, félek tőle. Mint tudod, 2006 végén, konkrét okom is volt rá. Rendbe tettem a lakásomat, rendeztem az irataimat és végrendelkeztem. Aztán kiderült, hogy hiába dolgoztam. (Nevet.) Nem tudom, meg lehet-e szokni a halál gondolatát. Talán hívónek kellene lenni, hogy az ember valamiféle nyugalmasabb viszonyt alakítson ki a halál gondolatával. Mint tudod, én ateista vagyok, és baloldali gondolkodású ember, így hát nem tudtam ilyen viszonyt kialakítani. Félek tőle, félek a halál pillanatától. Ezért vagyok harcos eutanáziapárti. Az embernek igenis legyen joga megválasztani a halál pillanatát. Mint ahogy azt *Márai Sándor* tette, és más ismert emberek, akik főbe lőttek magukat. Én nem akarom végigkínlódni az utolsó három-négy hetemet, hónapomat egy gépre kötve, egy géphez láncolva. Nem mintha ez pillanatnyilag aktuális lenne, de istenem, tíz, húsz, harminc év múlva csak sor kerül rá. S nem is azt mondom, hogy gondolkodás nélkül főbe fogom lőni magam, hanem nagyon is átgondolva fogom magam főbe lőni. Akkor, amikor már nincs más megoldás.

Azt, hogy mit csináljanak földi maradványommal, már a végrendeletemben meghagytam. Hamvasszanak el – ezt volt feleségemre, Emilienne-re bízam – és szórják hamvaimat a Földközi-tengerbe, nagyjából ott, Marseille környékén, ahol együtt hajókáztunk veled hat évvel ezelőtt, amikor az életrajzi filmet forgattuk. Nem tudok többet mondani a halálról. Nem foglalkozom vele, csak akkor, ha krízishelyzetben vagyok. Az az érzésem, hogy nem természetes dolog a halál. Szokták mondani, hogy valaki természetes halállal halt meg. Szerintem nincs természetes halál. Életvég van, amit több-kevesebb fájdalommal lehet végigcsinálni. Azt remélem, úgy tudom majd elviselni haláloamat, hogy méltó legyek önmagamhoz.

(*Salgótarján, 2007*)

SALGÓTARJÁN, AZ IDEGENVEZETŐ SZEMÉVEL EGY VÖLGYVÁROS SZÉPSÉGEI

> SZABÓ FERENCNÉ

Egyik kora nyári délután megcsörrent a telefonom. Egy kellemes női hang szólalt meg, illedelmesen bemutatkozott: „Borzáné Géczy Magdolna, túravezető vagyok Budapestről. Az ön nevét, címét és telefonszámát a salgótarjáni Tourinform irodában kaptam meg. Salgótarjáni születésű vagyok ugyan, de már több mint húsz éve elhagytam kedves városomat, ám most újra vissza-vissza szeretnék térni, nem csupán egyedül, hanem – mint túravezető – a palóc táj iránt érdeklődő ismerőseimmel, a kirándulni vágyókkal egyaránt.”

Megtiszteltetésnek vettem, hogy az eddig számomra idegen kolléga igényt tart több évtizeden át megszerzett tudásomra, tapasztalataimra. Miután megállapodtunk a találkozásunk időpontjáról, tudatosan kezdtem el készülni a nagy ismeretátadó feladatra. Igen! Nem szégyellem bevallani, hogy még ma is minden idegenvezetői feladatot – elsősorban módszertani szempontból – alaposan végiggondolok, mit és hogyan csináljak. Úgy vélem, ez a szakma lényeges feltétele. Mindig tudjam azt, hogy milyen kor-

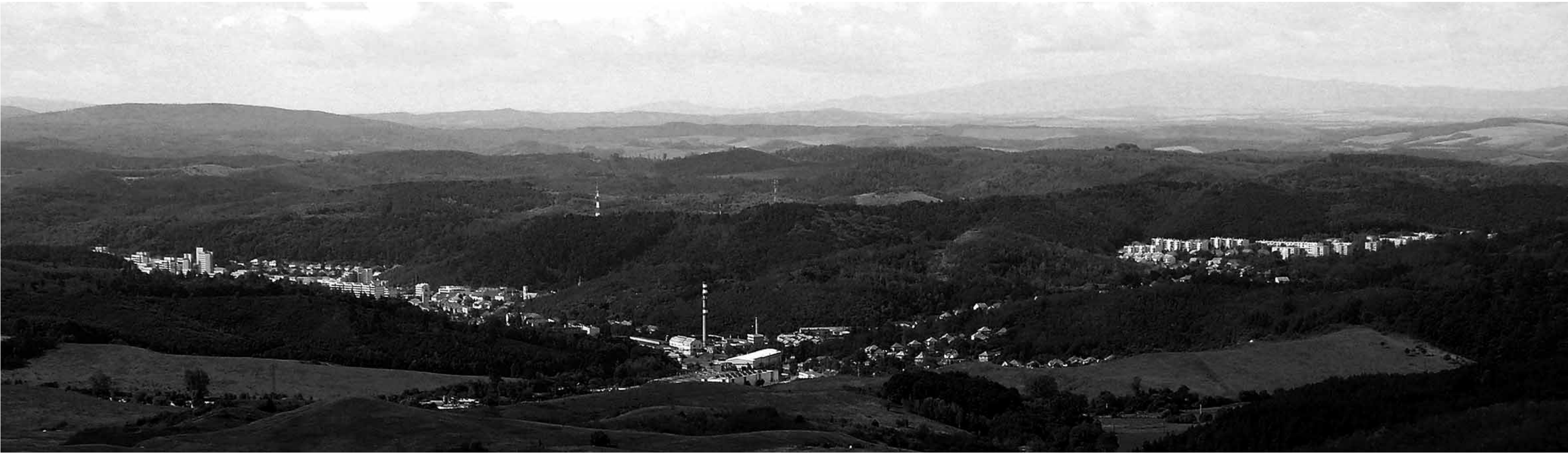
osztállyal, milyen érdeklődésű egyénnel vagy csoporttal fogok találkozni. Feltétlenül ismernem kell az idelátogatók célját, elvárásait. Első találkozásunk a lakásomban történt. Magdika nem egyedül jött, hanem hozta magával Józsit, a kedves, érdeklődő, mondhatni szakmabeli férjét is. Szinte ismerkedésünk első órájában engedélyt kértek arra, hogy mondandómat diktafonra felvegyék. Nos, gondoltam magamban, milyen jó, hogy még e „családi beszélgetésre” is felkészültem. Természetesen, én is elmondtam magamról, hogy nem tősgyökeres salgótarjáni vagyok. Hajúszoboszlón születtem. Bocskai fejedelmünk világából hozott a férjem az egyetem elvégzése után a palócok földjére. 1959. augusztus 23-tól élek Salgótarjában. Ismerem a város múltját, jelenét, most ismerkedem a jövőjével is. Kon-túrjait már világosan látom. Igyekszem azonosulni Tamási Áron gondolatával, s mi szerint „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk

benne”. Én itthon vagyok otthon. Idegenvezetői munkámat arra kívánom építeni, hogy azok, akik a városunkba látogatnak, legalább akkor, amikor ott tartózkodnak, salgótarjáninak érezhessék magukat. Megismerve a várost, s annak csodálatos környékét, visszavágyjanak, újra kívánják megtekinteni a salgói várat, belépni a bányamúzeum kapuján, végigsétálni a Petőfi-kunyhóban, virágot elhelyezni a December 8. téren, megpihenni a Café Freiben, megkóstolni a hónap kávéját. Nos, hát valahogy így csináltuk mi is. Először körülsétáltunk a felújított Fő téren, egy kicsit felfrissültünk a számukra újdonság erejével ható szökőkútnál, majd megpihentünk az 1971-ben elhelyezett Radnóti Miklós-szobor (Varga Imre) melletti padon. Egyébként is ez a kedvenc pihenőhelyem. Mesélni kezdtem a város történetéről, virtuálisan bemutattam a Völgyváros c. filmet is. Tekintettel arra, hogy kedves vendégeimnek igen sok információs anyagot adtam a megyéről, a vá-

rosról, ezúttal a részletektől eltekintek. Inkább azt fűrkészem, hogy egy salgótarjáni lakó, vagy ideérkező vendég mire figyel fel, mit vesz észre, mi iránt érdeklődik elsősorban. Tudja-e azt, hogy éppen ebben az évben 85 éves a város, volt-e már valamilyen programon a felújított József Attila Művelődési és Konferenciaközpontban, jár-e netán a Beszédes estékre, látta-e már a Szabó Tamás salgótarjáni szobrászművész készítette Balázs János-emlékművét? Ha éppen szülőkkel találkozom, megkérdezem, voltak-e már gyermekeikkel a Balassi Bálint Könyvtárban az Edit néni könyvespolca c. programon? Ha kérdéseimre nemleges választ kapok, boldogan egészítem ki a városról szerzett eddigi ismereteiket. Különösen a városon átutazóknak szeretnék sok mindent bemutatni. Miért is? Mert sokan azt gondolhatják, hogy Salgótarján netán csak a határ felé vezető fő utcából áll. Ahhoz, hogy másként vélekedjenek, jobban meg kell ismerni a város szerkezeti felépítését, elhelyezkedését. Sajnos, nem adhatunk mindenki kezébe várostérképet! Tudni, látni kell, hogy a kisebb-nagyobb dombok mögött egy-egy szép, modern lakótelep rejtekezik. A már említett filmnek nem véletlenül Völgyváros a címe. Salgótarjánt ugyanakkor többféle jelzővel is illethetjük. Az általános városnézés mellett lehet olyan fakultatív programokat is szervezni, mint pl.:

- Salgótarján – a szobrok városa
- Salgótarján – a diákok városa
- Salgótarján – a lépcsők városa
- Múzeumi séták a városban ... stb.

Nagy élményt jelenthet pl. egy idelátogatónak az is, ha a város panorámáját a Pénzügyi és Számviteli Főiskola teraszáról mutatjuk be, de „eldicsekszünk” annak az l-es számú nagy előadótermével is. Képletesen

zárthelyi dolgozatot írnak a II-es előadóteremben, megcsodáljuk a számítógépparkot, majd a főiskola büféjében megiszunk egy finom üdítőt. Vendégeink így nem csak azt tudják meg, hogy a PSZF éppen ebben az évben 35 éves, hanem egy kis ízelítőt kapnak annak „belvilágából” is. És ez nagyon fontos! Egy-egy épületet, templomot nem csupán kívülről, hanem érdemes belülről is megtekinteni. Nagyon örülök annak, ha egy-egy városunkba látogatónak megmutathatom a korszerűen felújított Szent Lázár megyei kórházat és a szomszédságában lévő rendelőintézet szebb, jobb körülmények között működő osztályait, a kórház területén létrehozott egyre szépülő, rendezett kis parkokat, virágosokat is.

Ugyanakkor tisztában vagyok azzal is, hogy az eddig leírtak sokak szemében csupán mozaikoknak tűnnek. Szürkének, unalmasnak tartják a várost. Szeretnék „megszökni” innen. Az én értékrendem, életelvem viszont az, hogy „ki a kicsit nem becsüli, az a nagyot nem érdemli”. Ülve a pihenőpadomon, boldog vagyok, hogy a Fő téren és környékén több a virág, a pihenőhely, épül, szépül a város. Egy szebb, korszerűbb autóbusz-pályaudvarról indulhatok el egyenes járatral testvéreimhez Debrecenbe, vagy akár a megye bármely nagyobb településére. Persze, még boldogabb lennék, ha már az egykor igen sok belföldi és külföldi vendéget is befogadó Karancs Szállóban újra pezsegne az élet, újra hallhatnánk Gabora Karcsi és társainak szívhez szóló muzsikáját.

Remélem, hogy ez nem sokára így lesz!

■ FOTÓK: KIBS

„MINDEN KISGYEREK OKOS. A LEGTÖBB EMBER OSTOBA. EZT TESZI A NEVELÉS.”

ISKOLA ÉS KÖRNYÉKE – VISSZATEKINTŐBEN

➤ GUSZTOS ISTVÁN

Ha nyugdíj előtt álló pedagógus iskoláról akar – bármilyen okból – beszélni, jól teszi, ha igyekszik elkerülni az olcsó érzelgősség mocsarát. Hát földézem gimnáziumi osztályfőnököm (kétűnő tanárnő volt, de nem könnyen bírt velünk, a Ferencvárosból és környékéről – egészen Ráckeveig bezárólag – összeverődött, 44-es létszámú osztállyal) örökbecsű mondását, amelyel első érettségi találkozónkon ajándékozott meg bennünket: „Az iskola valamely okból nélkülözhetetlennek hitt népbudító intézmény.” S ha nagyon fontosnak érzem, hogy megőrizsem (ön)íróniámat, rápillantok szekrényem ajtajára, ahonnan az alábbi Móra Ferenc-bölcsességet olvashatom: „Minden kisgyerek okos. A legtöbb ember ostoba. Ezt teszi a nevelés.”

* * *

Amióta tanítok (hetvenes évek eleje), mindig éppen reformálták az iskolát. Mindig volt valami racionális az újraformálási törekvésekben, s mindig volt valami eredmény is, de maga az oktatás, a struktúra valahogy lényegében ugyanaz maradt: ha arra gondolok, hogy a valóságos munkát mennyi blöff, varázsige-mormolás is kísérte, értékelnem kell a rendszer tehetetlenségét is. Állandó cél az oktatás-nevelés minőségének javítása, napjainkban ehhez az esélyek közelítésének és a szegregáció felszámolásának hangsúlyozása társul. Ha e célok felől nézzük a folyamatot, pesszimista pillanatainkban akár teljes kudarcról is beszélhetünk, ám innen szép nyerni...

Közhely, hogy érdemi, tartósan pozitív hatású változtatások költségvetési megszorítások idején nehezen képzelhetők el. A mai iskola például inkább konzerválja vagy éppen növeli az eltérő családi-környezeti háttérből adódó esélyegyenlőtlenségeket – a miniszterelnök szerint „a szabad iskolaválasztásból szabad gyermek-, illetve családválasztás lett”. Vajon elképzelhető-e egyáltalán más olyan helyzetben, amikor a társadalom ketté- vagy inkább szétszakadásáról, az életszínvonalbeli különbségek drasztikus növekedéséről kell számot adnunk? Képes lehet-e az iskola e kemény társadalmi különbségek mérséklésére a jelen körülmények között?

Alig képzelhető. De ha nem, akkor legyünk tisztában azzal, hogy éppen legfontosabb céljának nem képes megfelelni.

* * *

Ugyancsak a miniszterelnök mondta: Ha a pedagógus a nemzet napszámosa marad, ha minden korosztály legiava elkerüli a pedagógusi pályát, akkor baj lesz. Ebben fordulatra van szükség. Tulajdonképpen a pálya kontraszelektált voltáról beszélt – olyasmiről, amiről évtizedek óta szónokolnak, hol jó, hol éppen rossz szándékkal, indulattal, s inkább kevesebb, mint több alappal. Bár... Budapestre utaztam, vonattal, negyedikes kisiskolások társaságában. Két, fiatalságát éppen elhagyni készülő tanító néni kísérté őket. Egyszer csak néhány gyerek sajátos szójátékba kezdett: egyikőjük mondott valamit, a többiek egymással versengve kifacsarták. Bámultam, amikor a homo sapiens után a homo erectus kifejezéssel játszottak, majd eljutottak a roma szóig. Ekkor már nagyon viháncoltak, aztán jött a romungro(!), a romabuzi és a romaribanc. A kis lurkóknak fergeteges kedvük kerekedett, de szerencséjükre a gyerekek mellett ülő tanító néni semmit sem hallott.

Pár perccel később ugyanez a tanító néni beszélgetésbe elegedett egy Miskolcon tanuló fiatalemberrel, akitől megkérdezte, Miskolcról vonattal Pestre jövet át kell-e szállnia. Akkor nekem is eszembe jutott valami az alapvető földrajzi (aztán kicsit később a helyesírási) ismeretek meghökkentő hiányáról, a kontraszelektációról...

* * *

Átfogó, tartalmi és szerkezeti-irányítási-finanszírozási reformra 2002 után lett volna lehetőség (illetve akkor is csak részlegesre, mert teljes önkormányzati reform nélkül a dolog nehezen megvalósítható). Akkor, amikor az azóta sokat átkozott bérfejlesztést követték el. De hát a hatalomban maximum száz napokra gondolkodtak – így azzal sem számoltak, hogy a sok szempontból teljesen indokolt, mértékét tekintve is helyeselhető béremelés hatása néhány év múlva szertefoszlik, ha nem kapcsolódik valódi átalakításokhoz. 2002 óta az ágazatban gyakorlatilag nem volt béremelés, most pedig ellentételezés nélkül emelték a kötelező órák számát – ez a keresetek csökkentését és pedagógusok elbocsátását eredményezte. Önkormányzatonként, intézményenként eltérő mértékű és hatású megszorításokat érvényesítenek, újra a pedagógusok „lelkesedésére, elhivatottságára” számítva. Ám azok teljes joggal mondják – vagy, hiszen rabszolgá eredetük hagyományaitól nem képesek elszakadni, inkább csak gondolják –, hogy lelkesedésért, elhivatottságért sehol sem adnak még egy szelet kenyeret sem...

Összességében a pedagógusok keresetének csökkenése jelentősen meghaladja a szakirodalomban emlegetett 4%-os átlagot – még úgy is, hogy a korábban tervezett négy helyett csak kettővel növelték a kötelező órák számát. Hasonló „megtisztteltetés” a Bokros-csomag idején érte a paidagágászokat: akkor az ágazatban a keresetcsökkenés nagyjából kétszeresen haladta meg az összes kereső átlagáét. Ennek egyetlen magyarázatát volt szerencsém hallani: a pedagógusok érdekképviselőe volt a leggyengébb. Meglehet, a pedagógusok létszámát valóban csökkenteni szükséges (hogy ténylegesen mennyivel, ezt rendesen sehol sem vitatták végig), ám semmi okunk azt gondolni, hogy a pályát jelenleg elhagyók a legkevésbé alkalmasak közül kerülnének ki. Néhány éve fájdalommal tapasztalom, hogy több-kevesebb küszködés után olyanok is elhagyják az iskolát, akik szeretik a gyerekeket, értenek a pedagógiához, s akiket a gyerekek is szeretnek. De hát a lemondásnak is van határa, különösen, ha családos, gyermekes az ember... Ami tehát ma történik, országosan, Nógrád megyében és Salgótarjánban is, aligha segít a miniszterelnök által megidézett kontraszelektáció-rém előzésében.

A 2002-es béremelés minden pozitív hatása elmúlóban (ahogy azt előre lehetett tudni!), csak a hatalom lekenyerező szándéka miatti szégyen és megalázottság érzése maradt meg. Igazi politikai „bravúrnak” voltunk tanúi: a példátlan mértékű béremelés semmilyen tartós javulást sem eredményezett – sem az oktatásban, sem az egészségügyben. Nem is eredményezhetett javulást, hiszen eleve száz napra számolták csak ki a várható hatást... Helyette inkább bizonyos fokú züllés, legalábbis erkölcsi züllés érzékelhető (mind a hatalomban, mind az oktatásban és az egészségügyben) – az meg akarják vásárolni az embereket. A társadalmunkban általánosan is tapasztalható őszintétlenség különösen árthat éppen az iskolának – nem jó, ha a közönséges megszorításokat reformoknak becézik: ilyesmivel a legbutább pedagógust sem tudják becsapni, viszont az értelmesebbekkel is megutáltathatják a valóban szükséges

reformokat is. S számolni kell még valamivet a reformdemagógia azért is kontraproduktív, mert azt a benyomást keltheti-erősítheti, hogy nincsenek is végiggondolt reformelképzelések. S ez nem csupán az oktatásban van így.

* * *

A rendszerváltás utáni időszak minden, sajnos, főleg negatív folyamata nyomon követhető Nőgrádban és Salgótarjánban. Az országos állapotokhoz hasonlóan nálunk is az irányítási centralizáció-decentralizáció és a finanszírozási húzd meg – ereszd meg ciklikus változásai voltak jellemzők, a centralizálás és a megszorítás túlsúlyával. Valahogy az oktatásban a napi finanszírozási gondok közepette nálunk sem becsülték az önkormányzatok valós értékén az önállóságot, reflexszerűen központosítással válaszoltak minden problémára. S amíg az intézményi gazdálkodás összehangolásának van racionalitása, ha – megítélésem szerint – nem is a Salgótarjánban meghonosított formájában, addig például a minőségi munka városi szintű értékelése, a jutalmazás központosítása egészen nevetséges, hiteltelen dolog. Salgótarján ugyanis mégiscsak nagyobb város annál, a legnagyobb tekintélyű iskolák is nagyobbak annál, hogy egy, bármilyen képviselői alapon is megszervezett központból bírálhassák el a teljesítményeket. A minőségi munka megítélésének és jutalmazásának a munkahelyen kellene megtörténnie – ehhez persze oda kellene adni a szükséges pénzt is. (Szemben azzal, amit kormánykörökből gyakorta állítanak, az iskolai szintű bérdifferenciálásnak sem a közalkalmazotti bértábla az akadálya, hiszen a törvény szerint van lehetőség fölfelé eltérni tőle – csak pénzt nem adnak hozzá.) A „központosításnak”, úgy vélem, ebben az esetben is a megtakarítás lehetett a valódi célja, no meg alighanem a pályára mindig is jellemző hűbéri viszonyok „karbantartása”. Hasonlóképpen ítélem meg azt is, ahogyan az intézmények vezetőit – nem csupán nálunk, hanem országosan – kinevezik: az egymást váltó „hatalmi elitek” (brancsok?) mind szégyentelenebbül tekintik „jogos” zsákmányuknak a vezetői pozíciókat, s akár egészen elképesztően alkalmatlan alakokat is képesek hűségükért – a köz rovására! – vezetői poszttal jutalmazni.

Egyebek között a fentebb jelzett „zsákmányolást” is korlátozhatta, akár meg is akadályozhatta volna a rendszerváltás után időszak talán legfontosabb, legígéretesebb kezdeményezése, az iskolaszékek létrehozása. Az iskolaszék idővel valódi felhasználói, társadalmi kontrollja lehetett volna az iskolának, és annak is, hogyan gazdalkozza intézményeit az önkormányzat. Salgótarjánban azonban a helyi hatalom az iskolaszékek hatáskörének fokozatos bővítése helyett azok felszámolását választotta – kénytelen vagyok azt gondolni, azért,

mert némelyik „túlságosan” is jól működött. Ma azt tapasztaljuk, hogy az iskolaszék sem a tantestületeknek, sem az intézményvezetőknek, sem az önkormányzatoknak nem hiányzik. Számomra éppen ez bizonyítja, hogy nagyon nagy szükség volna rájuk...

Ugyancsak országszerte tapasztalható jelenség, hogy a gyermekszám csökkenésére hivatkozva olyannyira leépítik az intézményhálózatot, hogy sok helyen az 1970-es évekre emlékeztető zsúfoltság, középiskolákban 36-os osztálylétszámok alakulnak ki. Ráadásul olyan épületekben, amelyek teljesen alkalmatlanok a nagyobb létszám emberi körülmények közötti befogadására. Ahol a diák a szünetben lépni nem tud a másiktól, ott nap mint nap tanúi lehetünk fizikai inzultusoknak, akár brutalításoknak is – s esélytelen minden tanári felügyelet. A leépítések, összevonások során azt sem veszik figyelembe, mennyire mások a mai diákok, mint a 20-30 évvel ezelőttiek: sokkal nehezebben kezelhetők, egyre többen kerülnek be elvadult környezetből, egyre kisebb szemükben az iskola tekintélye, egyre többen készülnek arra, mégpedig teljesen nyíltan, hogy egzisztenciájukat a törvények kisebb-nagyobb megsértésével, a lehető legkevesebb munkával (minta erre annyi, mint égen a csillag) alapozzák meg. Amiről Beke Kata a 90-es évek elején beszélt, nevezetesen társadalmunk elbunkósodásáról, az számos iskolában keserű valóság már jó ideje. Nagy kérdés, hogy erre a helyzetre a kötelező órák számának (ráadásul a keresetek csökkenését eredményező) emelése és pedagógusok elbocsátása-e a helyes válasz.

Az intézményi szerkezetátalakítások legelfogadhatóbb, legésszerűbb része pontosan az, amelyet demagóg politizálással a leginkább szoktak támadni: a kisiskolák körzetesítése. Nem volna nehéz belátni, hogy a normális szocializálódáshoz a kis települések iskoláinál nagyobb gyermeklétszámra, nagyobb diákközösségekre van szükség. Ugyanakkor sokfelé – Salgótarjánban is – tapasztalható, hogy a megtakarítás bűvöletében a döntéshozókat teljesen hidegen hagyja, milyen és mekkora társadalmi igény van egy-egy intézményre, milyen hagyományai és jelenlegi eredményei vannak egy-egy összevonásra, netán megszüntetésre ítélt iskolának. Bizony, nehéz attól a benyomástól szabadulni, hogy egy épület jó értékesíthetősége ver minden más szempontot. E gondolkodás és gyakorlat legnegatívabb következménye lett Somoskőújfalú leválása.

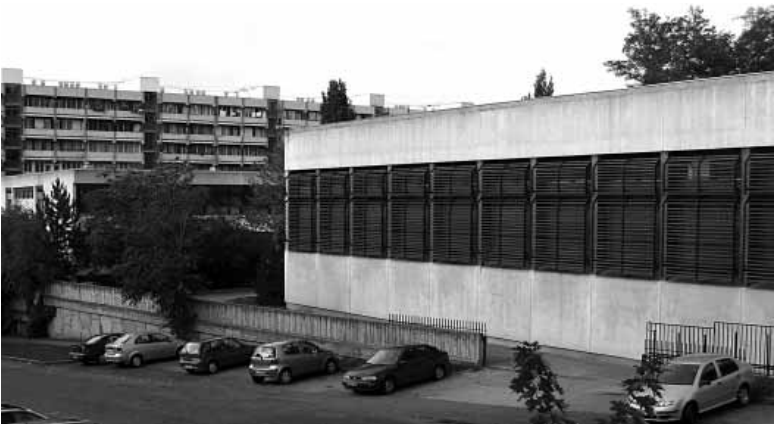
Nyugdíj közeléből, már-már szinte visszanezve oda, ahol még vagyok, leginkább az a kérdés foglalkoztat, hogy vajon miért képtelenek normálisan vagy egyáltalán: valahogyan reagálni az iskolák, a nevelőtestületek, a diákönkormányzatok és a fenntartók (no meg a szülők közösségei) a legevértelműbben pedagógiai és fenntartói reakciót igénylő helyzetekre sem. Mivel politikailag érzékeny kérdésről van szó, talán azért nem, mert társadalmunk mélyen megosztott, és gyakorlatilag nincs semmilyen humanista, demokratikus érték, amelyet hajlandók és képesek volnának egymástól eltérő világnézetű emberek is közösen képviselni. S az egyébként egyértelmű törvényeket, jelen esetben a közoktatásról szóló törvényt is sokféleképpen értelmezzük – lehetőleg úgy, hogy megindokoljuk magunknak, miért nem teszünk, nem tehetünk semmit sem. Pedig akár nagy bajok is következhetnek e tétlenségből.

Arról beszélek, hogy mintha egyre több, főleg középiskolás diák járna iskolába különféle szubkultúrákra jellemző öltözékben, politikai, gyakran szélsőségesnek minősíthető-minősítendő jelképeket, üzeneteket viselve magukon. Szkinhedekre jellemzően fekete ruhás, bakancsos gyerekek alkotnak a szünetekben csoportokat, közös élményeiket megtagyalva, programjaitak egyeztetve. A történelmi Magyarország térképét, a magyar címet megjelenítő fekete pólót (uramisten, milyen ocsmány, vásári giccs!) viselő vagy éppen a brutálisan tehetségtelen, primitív szövegeket óbégató „nemzeti zenekart”, a Kárpátiát reklámozó „nemzeti ifjak” fesztínenek büszkén, egészen addig, míg el nem jön a következő magyar vagy történelem óra... Többeken esküt mímelő, bamba, ám gyakran alig rejtetten agresszív szövegek olvashatók. E jelenségek megítélése a nevelőtestületekben meglehetősen differenciált. Pedig viszonylag egyszerű a helyzet: a direkt jellegű, reklámozó-agitatív politizálást a törvény – legalábbis az én értelmezésem szerint – nem csupán a pedagógusokra, hanem a diákokra nézve is tiltja. Ha az iskola arra törekszik, hogy diákjai „polgári” öltözékben jelenjenek meg, semmilyen diákjogot sem sért vele.

A különböző szubkultúrákhoz kötődő gyerekek súlyos közösség- és élményhiánytól hajtva lépnek gyakran tévutakra. Miközben agresszívnak vagy bambán közömbösnek tűnnek, legtöbbjük azt szeretné, ha a felnőttek beszélnének velük az őket izgató kérdésekről. Még azok is vágnak az ilyen kommunikációra, akik megingathatatlanak, mondhatni, megátalkodottnak tűnnek, miközben meghökkentő, ha felnőttekről volna szó, azt mondanám, aljas dolgokat képesek mint magától értetődőt mondani. Rugalmasan és differenciáltan kellene a problémát kezelni: nem igaz, hogy az iskolában általában tilos „politizálni” – hiszen a politika magát a közéletet jelenti. Csupán a direkt pártpolitika tilos. Alkalmakat kellene tehát teremteni, ahol szabadon lehet véleményt nyilvánítani, gyakorlatilag bármilyet. Másképp értelmes közéleti magatartásra nevelni nem lehet.

A fentieknek nem mond ellent, ha azt állítom, hogy bizonyos esetekben az egyértelmű tiltás eszközével kell élni (nem elzárva a témát érintő vita lehetőségét). Nem engedhető meg, nézetem szerint, hogy iskolában, iskolai rendezvényeken törvényben tiltott jelképek legismertebb helyettesítőit (bizonyos kerekék, keresztek például – vitás esetekben van kitől tanácsot kérni) viseljék a diákok magukon. Határozottan tiltani kell, gondolom, például a kihívóan náci jellegű szimbólumokat („88”). Ugyancsak tiltani gondolom a különböző propagandisztikus jelszavakat, esküt mímelő ostobaságokat, a „Magyar vagyok, nem turista” típusú szövegek iskolai viselését. De a szörnyű címer-giccs vagy a történelmi Magyarország ügyében az érvelő, meggyőzésre törekvő magatartást tartom helyesnek.

Gondolni kellene a következőkre: sok gyerek meglehetősen tájékozatlan, nem tudja, minek mi a jelentése. De nem kevesen vannak olyanok, akik viszonylag tájékozottak, s éppen azért viselik magukon, mondjuk, a „88”-as számot, mert tetszik nekik az üzenete. Az önkormányzati iskola azonban e jelenségeket nem kezelheti azon iskolákhoz hasonlóan, amelyeknek tanárai szabad idejükben náci egyenruhában pózolhatnak egészen addig, míg a nyilvánosság nem értesül róla. Figyelembe kell vennie például azt, hogy – több iskolában is – diákjai között növekszik, mégpedig örövendetesen növekszik a cigány tanulók száma – közülük nem kevesen legalábbis sejtik, érzik, hogy a szkinhed-öltözék mit üzen számukra. Nem kellene megvárni, míg etnikai színezetű ütközetek színhelyévé válik az iskola! És vannak más kisebbségi, például szlovák, zsidó stb. származású diákok, akiket szintén sérthetnek a szélsőséges szubkultúrák jelképei. Mi több: demokratikus szellemiségű iskolának arra kell nevelnie a többséghez tartozó diákjait, hogy magukra nézve is tartsák sértőnek mindazt, amivel néhány társuk másokat származásuk stb. miatt akar megsérteni. Úgy vélem, napjaink egyik legaktuálisabb, legégetőbb nevelési kérdéséről van szó. Olyan kérdésről, amelyben a nevelőtestületeknek a szülői közösségekkel együtt, fenntartói útmutatás alapján kellene kimunkálniuk a közösen képviselhető normákat, magatartást.

A PÓDIUM STÚDIÓ RENDHAGYÓ ÖNÉLETRAJZA FELRAGYOGNAK A TEHETSÉGEK

► SÁNDOR ZOLTÁN (a Pódium Stúdió művészeti vezetője)

Az 1970-80-as évek fordulója környékén, az országos közművelődési folyamatokkal párhuzamosan, virágzott az amatőr művészeti mozgalom, jelesül Salgótarjában is jó színvonalon működtek különböző művészeti ágakban együttesek, stúdiók.

Egyes egyedül az előadó művészet jelentett ezen a széles palettán, egyfajta fehér foltot. Felismerve és érezve ennek hátrányait, kezdeményezésemre, 1982-ben többedmagammal megalapítottuk a Kassák Versmondó Kört, amely később a tagság akarata szerint, előbb a Metrum Versmondó Kör, majd a Pódium Stúdió nevet vette föl.

Magam köré gyűjtöttem azokat a középiskolás korú fiatalokat, akik maguk is fontosnak tartották, hogy mélyebben megismerkedjenek a pódiumművészet, a versmondás szakmai rejtelmeivel, e sajátos, önálló művészeti ág művelésének alapelemeivel.

Az akkoriban megszerzett hivatásos előadóművészi működési engedéllyel a tarsolyomban, mintegy tíz-éves előadóművészi gyakorlattal a hátam mögött, és az igen erős művészetpedagógusi ambíciókkal elkezdett munkámnak, hamar megérett a gyümölcse.

A fiatal tehetségek egy-két év elteltével sorra nyerték meg a különböző városi, megyei, országos vers-és prózamondó versenyeket, és az egyéni és csoportos fellépések száma is évről-évre emelkedett. Ez egyértelmű bizonyítéka volt annak, hogy produkcióink jó színvonalúak, hiszen különböző szervezetek, intézmények, önkormányzatok kértek föl bennünket szereplésekre.

Visszatekintve fennállásunk huszonöt évére úgy tűnik, hogy működésünk egyik hátránya előnyünkké vált: az évente cserélődő tagság, az érettségizettek „elváándorlása” a felsőfokú intézményekbe, képes volt megújítani, frissíteni a stúdió szellemiségét, művészi felfogását és arculatát, s nem utolsósorban, megőrizni az elért színvonalat.

Az újabb és újabb tagok mellett azonban vannak olyanok is, akik, hál’ istennek állandó tagoknak számítanak, hiszen évek óta visszajárnak, részt vesznek egyes műsorokban. Így például Jakab Gabriella, Lakatos Csilla, (énekes-gitáros) Deák István, akik ugyan nem lettek hivatásos előadó-művészek, de profi színvonalon művelik e műfajt. Vannak, akik itthon maradtak, a városban élnek, dolgoznak, és akik szintén, erősségei a stúdiónak, mint például Kovács Gábor és Sándor Zsombor. A felsoroltak mindannyian a csapat meghatározó előadóművészei. És persze vannak olyanok is, akik a fővárosban karriert „csináltak” közülünk, mint pl. Pataki Kati, Görög Zita televíziós műsorvezetők, vagy Szorcsik Viktória színésznő, akik alkalmanként, már csak vendégként jönnek közénk haza.

Fontosnak és megtisztelőnek tartom, hogy eredményeinket elismerve, Salgótarján város önkormányzata fennállásunk 20. évfordulóján Salgótarjánért Emlékéremmel tüntetett ki bennünket, de ettől is fontosabb számunkra az, hogy évente, 40-45 fellépésünk van Salgótarjában és Nógrád megyében, s hogy szerepelhettünk Budapesten kívül az ország több településén, ezen kívül Füleken, Losoncon, s egy ízben még az olaszországi Vigarano Mainardában, Salgótarján testvérvárosában is.

A stúdió jövője szempontjából rendkívül lényegesnek tartom azt, hogy három éve létrejött a városi színház alapjának tekinthető Vertich Színpad Stúdió, amely lehetőséget biztosít tagjaink számára, a szó átvitt és valóságos értelmében egyaránt az „átjárásra”, s így, a két művészeti csoport jótékony egymásra hatásában, hatványozottan segíti a salgótarjáni és megyei fiatal színjátszók, versmondók művészi fejlődését.

Öröndetes az is, hogy az ifjú színész és előadó-művész-palánták számára, ugyancsak komoly és rendszeres bemutatkozási lehetőség, a Café Freiben idén tavasztól hetente, szerdánként működő JAMKK Irodalmi Kávéház, amely máris nagy népszerűségnek örvend a helyi irodalom- és művészetbarátok körében.

Nógrád megye – így értelemszerűen városunk – egyetlen versmondó stúdiójának alapvető célkitűzései, lényegében változatlanok a jövőre nézvést is.

Vagyis a Pódium Stúdió továbbra sem akar művészeti iskola lenni a szónak abban az értelmében, ahogyan a mai művészeti képzésben használják, nem akkreditált oktatási intézmény. Hanem kimondottan olyan műhely, amelyben a középiskolások, a fiatalok nem tanórai keretekben, de indirekt tanulási folyamatban, kibontakoztathatják előadóművészi képességeiket, felragyogtathatják tehetségüket azáltal, hogy pódiumhoz, színpadhoz, szerepléshez juttatja őket. Olyan ingyenesen igénybe vehető „szabadiskola”, amely ugyan nem ad képesítést, azonban előadóművészi, pódiumművészi ismereteket ad át „hallgatóinak”. Ezentúl, segíti a művészeti és más felsőoktatási tanulmányok megkezdését, irodalmelméleti, verstani, esztétikai ismeretek „átadása” által. Egyúttal olyan művészeti csoport, civil szervezet, amely produkciókat hoz létre, s amely hasonló érdeklődésű fiatalok baráti-művészi közössége.

Aminthogy az elmúlt évek, így a jövő szempontjából is az anyagi háttér, a működés egyik alapkérdése. A stúdió támogatásokból, pályázatokon elnyert pénzösszegekből, valamint kisebb részben az egyes műsorokban való szereplések szerény bevételeiből, fenn tudta tartani magát, s vélhetően ez így lesz a jövőben is.

Továbbá nagy segítség számunkra az, hogy a József Attila Művelődési és Konferenciaközpont megalakulásunk óta helyet biztosít foglalkozásaink, próbáink megtartásához.

Így elmondhatjuk azt, hogy a Stúdió működésének tárgyi, anyagi feltételei, ha nem is ideálisak, de alapvetően, úgy tűnik, hosszabb távra biztosítottak.

Művészi tevékenységünk színvonala, szakmai fejlődésünk, lényegében tehát rajtunk, a magunk tehetségén és szorgalmán múlik.

Továbbra is várjuk, e helyről is hívjuk sorainkba az előadóművészet, a pódiumművészet és egyáltalán a versek, az irodalom iránt érdeklődő salgótarjáni és a megyében élő fiatalokat. Azokat, akik előadóművészi vagy színészi pályára készülnek, de azokat is, akik a versmondást „csupán” az önismeret és az önkifejezés közösségi formájának tekintik.

FELEMELŐ PILLANATOK A MŰVÉSZTELEPEN „CERED A VILÁG KÖZEPE!”

► KUN CEDLIA

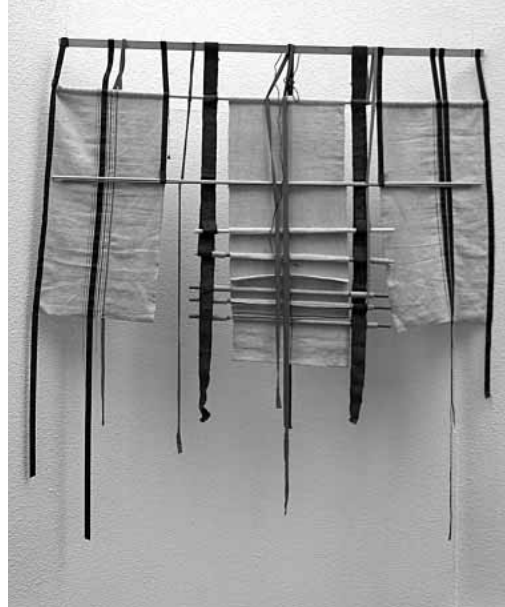
Sok felemelő pillanat volt már Cereden a művésztelep elmúlt 12 évében...

Amikor az első évben – akkor még „albérletben” – a lécekből eszkábált festőállandványokra feltámasztotta a farostlemezeket néhány mindenre elszánt fiatal. Egy évvel később büszkén adtuk kézzel kézre a Soros Alapítvány támogatólevelét. Felejthetetlen az a kép is, amikor a kukoricátábla közepén álló kis házat tulajdonosi szemmel már Nagybánya utódjának láttuk. Vagy amikor immár a saját bázison este angolféle nyelven örömködtünk az első igazi nemzetközi telepen.

Sokszor csak utólag értettük meg, hogy nálunk valami fontos dolog történt, például amikor a boszniai háború után a szerb és a szerbiai magyar művész egymás kezéből vette át a gitárt az esti lazításnál. Szomorú jelentősége, jelentése volt, amikor elhunyt barátunk, társunk, Radics Szilveszter emlékére a művésztelepen állított emlékkövet megkoszorúzta a cigány kisebbségi önkormányzat.

Riporterek általában megkérdezik, hogyan fogadtak bennünket a cerediek. Ennyi év után természetesen kiépültek baráti kapcsolatok, az eredményeket, „dicsőséget” már sokszor közönsnek éljük meg a polgármesterrel, a panzió tulajdonosaival, és mindazokkal, akik szinte állandóan jelen vannak az életünkben Cereden. De sokszor emlegetjük az úttörő időket, amikor a szomszédok jövet-menet bekönyököltek a kerítésen: „Na, hogy megy ma a munka?”, vagy amikor hosszú percekig szívélyesen beszélgették az utcán a magyarul egy kukkot sem értő külföldi művészekkel, mert tudták, hogy hozzánk tartoznak.

A katalógusokat, fotókat nézegetve jó érzéssel tölt el, mennyi mindent tettünk, amíg idáig jutottunk: folyamatosan bővítettük a bázist, az eredeti kis ház mellett már másik három is az alkotás kényelmét szolgálja; egyesületet alakítottunk, hogy jogi személyiségként tudjunk pályázati felhívásokra jelentkezni; régióban gondolkozva, szlovák partnerrel fesztivállá duzzasztottuk egyik évben a küldetésünket.

Cered, Salgótarján és az ország hírét nem csak a külföldről meghívott alkotók vitték szét Európában, személyesen is bemutatkoztunk több országban. Legutóbb Belgiumban Magyarország ottani nagykövete a megnyitó beszéde után azt írta a vendégkönyvünkbe, hogy „A ceredi művésztelep Flandriára szóló eseményt kreált herentalsi megjelenésével. Bizonyította, hogy a magyar művészet él és világ színvonalú. További sikereket kívánok, s remélem, hogy ezeket – és újabb alkotásokat is – viszontláthatjuk majd újabb belgiumi kiállításokon is. Gratulálok! Rabák Ferenc...” Jólesett nagyon!

Mint ahogy Bereczky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója szavai, a két évvel ezelőtti kiállítás-megnyitón:

„Remélem, sokáig megmarad még a Ceredi Nemzetközi Művésztelep! Hiszen, ahol ilyen művek születnek, ott nyilván nem az a kérdés a résztvevőknél, hogy mit csinál a másik, hanem az, hogyan teremtsék olyat, ami a kollégáimnak is tetszik. Cered bizonyítja azt, hogy a modernség nem önmagáért van, nem azt szolgálja, hogy az alkotó megfeleljen az adott pillanatnak, netán lemásolja a világtrendeket. A modernség Cereden azt jelenti, hogy aki itt dolgozik, a maga mondandóját olyan eszközökkel tudja megfogalmazni, amely eszközök izgalmassá, fantáziadússá teszik a művét, akár a műfaji határokat feszegetve is – és ez a legtöbb, amit tehet egy művész.” Én is azt mondom, ez a lényeg!

Történhet bármi, a Ceredi Nemzetközi Művésztelep van, és ahogy a gyerekeinket nézem, lesz is még sokáig.

Idén újra tematikus volt a művésztelep. Minden alkotó számára közös alapanyag a vászon volt. Pontosabban a Cereden, az ottani asszonyok által szőtt hamvasok, derékaljak, lepedők, terítők, kendők. A koncepció azt volt, hogy a vásznakat a meghívott művészek kreatívan használhatják festményhez, grafikához, plasztikához, fotóhoz, filmhez.

A választott anyag egyszerre utal a művésztelep helyszínére, a műfajra, miközben tisztelgés a még közelmúltban is űzött népi kézművesség, a szövés előtt. A Nógrádi Történeti Múzeumban, a művésztelep után megrendezett kiállításon így egyszerre látható a múlt és a jelen.

A kiállítást dr. Keserű Katalin művészettörténész nyitotta meg, aki véletlenül látta a tavalyi „akácfa” kiállításunkat a múzeumban, és azt kérdezte: Hol van ez a Cered? Azonnal oda kell mennem, ahol ilyen dolgok születnek...

A mostani elismerő szavai nemcsak mi, a művésztelep alapítói, alkotói, de a meghívott közönség is lélegzetviesszafojtva hallgatta, és bár a szövegkörnyezetből kiragadva kicsit másként értelmezhető, mégis elhangzott ez a mondat: „Ha a kortárs képzőművészetről beszélünk, sokszor azt gondoljuk, hogy a Velencei Biennálé a világ közepe. Most azt mondom: Cered a világ közepe...”

Sokat köszönhetünk Salgótarján városnak is abban, hogy ezt megérhettük. A hosszú évek óta tartó anyagi támogatás mellett a legnagyobb elismerést, a város Pro Arte Díját is nekünk ítelték két éve. Néhány suttogó hang nem sok jövőt jósolt nekünk a városvezetés változásakor. De ők azok, akik talán sose értették meg, mit csinálunk és miért. A polgármester asszony a beiktatása után az elsők között látogatott el hozzánk Ceredre, és köszöntő beszéde a kiállítás megnyitón bizonyította, hogy az érték közé tartozik. Tudja, hogy az igazi művészet nem politikafüggő, mert valami nagyon mélyről jövő, nagyon emberi érzéseket, élményeket és szemléletet közvetít.

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI TEHETSÉGGUTATÓ FESZTIVÁL KŐKEMÉNY ROCK SALGÓTARJÁNBAN

> PETROVICS ZSUZSA

Az elmúlt években már több tehetségkutató rockfesztivált is rendeztek városunkban, kisebb-nagyobb sikerrel. Az idei a negyedik ilyen seregszemle volt a sorban. A tavalyi, illetve tavalyelőtti megmérettetésen már jelen voltam, és akkor még meglehetősen sok rosszalló visszajelzés érkezett a szervezőkhöz. Probléma volt a hangosítással, néhányan „bundára” gyanakodtak, többen vitatták egyes zsűritagok hozzáértését. E problémák ellenére azonban ezúttal is sokan tették tiszteletüket a tehetségek bemutatkozásán. Kétségtelen, hogy a fesztivál színvonala évről évre emelkedik. A díjakban és a zsűri összetételében, de audi-ovizuális szempontból is egyre nívósabb a fesztivál.

Bevallom, az idei megnyitót lekéstem, amelynek az a prózai oka volt, hogy pontosan kezdték a rendezvényt. Szervezőként jómagam is tisztában vagyok vele, hogy a zenei fesztiváloknál ez elég gyakran kivitelezhetetlen. Sokszor ugyanis csak a koncertkezdés előtt néhány perccel derül ki, hogy hiányzik valamelyik hangszer (!), nem működik az egyik kábel, nem szól a mikrofon stb. Ez volt az oka, hogy meglepetést keltett a kezdési időpont betartása, ahogyan az is, hogy a tehetségkutató végére is csupán ötpercnyi csúszásról számolhattunk be.

Az idén tehát jóval magasabb színvonalúvá érett a rendezvény annál, amilyenre a legtöbbben számítottak. Folyamatosan érkezett a közönség, a metálbarátok serege. Mintegy félezer ember látogatott el a fesztiválra, amely a műfajt figyelembe véve Salgótarjában nagy szó. A zsűri összeválogatása szintén kiemelkedően sikerült: Baumann Levente – Magic Sound Stúdió, Katona László (Akela) – Denevér Stúdió, Krachtsmer Ákos (Garfield) – Macskanadrág, Nagy Nano Norbert – Stúdió 8, Perényi Dénes – Rockinform, Petróczi Csaba – a szervezők közül, valamint Zvada Szabolcs – Macskanadrág. A díjak sem voltak megvetendőek, miként a vendégként fellépő zenekarok sem „kismiskák”, hiszen olyan remek formációkat láthatott a közönség, mint a Wisdom, az Akela és a Zord. Az Emerton-díjas Katona László közvetlensége, humorérzéke, hozzáállása sokakat meglepett. Perényi Dénesről pedig érdemes tudni, hogy nem csupán a Rockinform képzett munkatársa, hanem emellett a Zord együttes kiváló frontembere. A tehetségkutató és az esti koncert közötti összekötő

műsorszámként egy új salgótarjáni formáció, a heavy metalt játszó Dreamworld mutatkozott be. Régi motorosokból állt össze az új csapat, sokak nagy öröme, a nagyérdemű ismét színpadon láthatta Hajdara Gábort az ex-Hindból. A tehetségkutató fesztivál mérföldkőnek számít a helyi rockéletben. Égető szükség volt már egy ekkora léptékű rendezvényre Salgótarjában. A benevezettek között nem csak a városunkban zenélőkkel találkozhattunk, hanem érkeztek Érsekvadkertről, Herédrről, Miskolcraól, és Szentestrről is. Fellépett a Fekete Péter, a Formáció, a Holtidő, az Insuline, az Offenzíva, a Presage of Insanity, a Primary Stroke, The Going és Through my Heart.

Érdemes azt is kiemelni, hogy profi volt a hangosítás, és így mindegyik zenekar hihetetlenül jól szólt. A résztvevőknek a saját szerzeményeik mellett egy-egy feldolgozásdalt is el kellett játszaniuk. A helyiek mindannyian keményen helytálltak. A Primary Stroke olyan súlyos progresszív metállal örvendeztette meg az egybegyűlteket, hogy még a zsűri is rácsodálkozott. Róluk már elmondható, hogy tapasztalt zenészek. Igaz, dalaik elég hosszúra sikeredtek, emiatt az utolsó nótájukat már nem sikerült eljátszaniuk.

Kiemelném az Insuline-t és a Presagy of Insanityt. Ezek metalcore-ban utazó zenekarok, az utóbbiak nálam magasan viszik a prímet, zsargonnal élve: leesett az arcom... Ha továbbfejlődnek, és sikerül kiadniuk hangzóanyagot, illetve az el is jut a megfelelő helyre, továbbviszik a salgótarjáni metálzene hírnevét, ahogyan ezt már sokan mások megtették azok közül is, akik csupán itt klubkoncerteztek.

A Fekete Péter sokaknak tetszett, többen hangoztatták, hogy valószínűleg övék lesz a babér. Nálam annyira nem volt nyerő a műfaj, a produkciójuk ennek ellenére szép teljesítmény volt. Az Offenzíva gótikus metált képviselt, de úgy vélem, hogy nálunk csökken a műfaj rajongóinak száma,

azonban egyre többen fordulnak az „elborultabb” death, black-detah, metalcore, hardcore, illetve a progresszívebb műfajok felé. Az Offenzívának tehát nem volt átütő sikere, pedig az énekes leányzó csodálatosan énekelt. A Holtidőt meghallva azonnal a Road jutott eszembe. Az énekes a feldolgozásszámot eleve úgy konferálta fel, hogy ezt a tényt nem is leplezte. Amit hozzáfűznék: olyan zenekar volt, akitől nem vitatom el az első helyezést. Hihetetlen előadókészséggel rendelkeznek, az énekes minden egyes mozdulataival, mimikájával erősítette a szöveget. Belakták,

bemozgozták az egész színpadot, igazán látványos produkcióval készültek, amelynek meg is lett az eredménye.

A helyezések és a díjak: 1. Holtidő – 50 ezer forint készpénz, 12 órás stúdiófelvétel a Magic Soundban, illetve videoklip-forgatás, 2. Presage of Insanity – 10 óra a Denevér Stúdióban, 3. Primary Stroke – fél éves előfizetés a Rockinform magazinra minden zenekari tagnak, Különdíjat kapott: 1. Fekete Péter – egyszámos demófelvétel a Stúdió 8-ban, valamint 50 darab promóciós példány tokkal-vonóval, 2. Insuline – fellépés a Zord előzenekaraként Miskolcon, és ehhez kapcsolódóan 15 ezer forint tiszteletdíj, 3. Trough my Heart – fellépés az Akela előtt a Farkas napi fesztiválon.

A rendezvény egyik főszervezője, Jakab Jácint az alábbiakat fogalmazta meg:

- Az eddigi tehetségkutatókon is sokan voltak (250-400 fő), de ez volt az a buli, amelyet mindig is szerettünk volna megrendezni, és ebben nagy segítséget kaptunk többek között a város önkormányzatától. Mivel ilyen sokan látogatják minden évben a rendezvényt, elmondhatjuk, hogy a fiatalok jól érzik magukat a bulikon, és szükség van a fesztiválra. Örülök annak, hogy az amatőr rendezvényből idén sikerült igazi tehetségkutató rockfesztivált összehozni. Még Alapi István (Edda) is tiszteletét tette a rendezvényen, nagyon kedvezően értékelte a kezdeményezést, de nem szeretném kifejeíteni azt sem, hogy a miskolci rádiósok is jelen voltak. Több zenekar szerepelt már sikeresen a helyiek közül is az előző tehetségkutatókon, többek között a Hind, a Dark Eyes, a Reflected, a Zharmaq, a The Going és a Forgotten Ritual. Bízom benne, hogy jövőre is lehetőség nyílik hasonló szervezésre, tartva, vagy emelve a rendezény színvonalát. Mindenkinek köszönjük a segítséget!

„A TÖBBI: KEGYELEM”

PANNONHALMA – MA (KONCENTRIKUS KÖRÖKBEN)

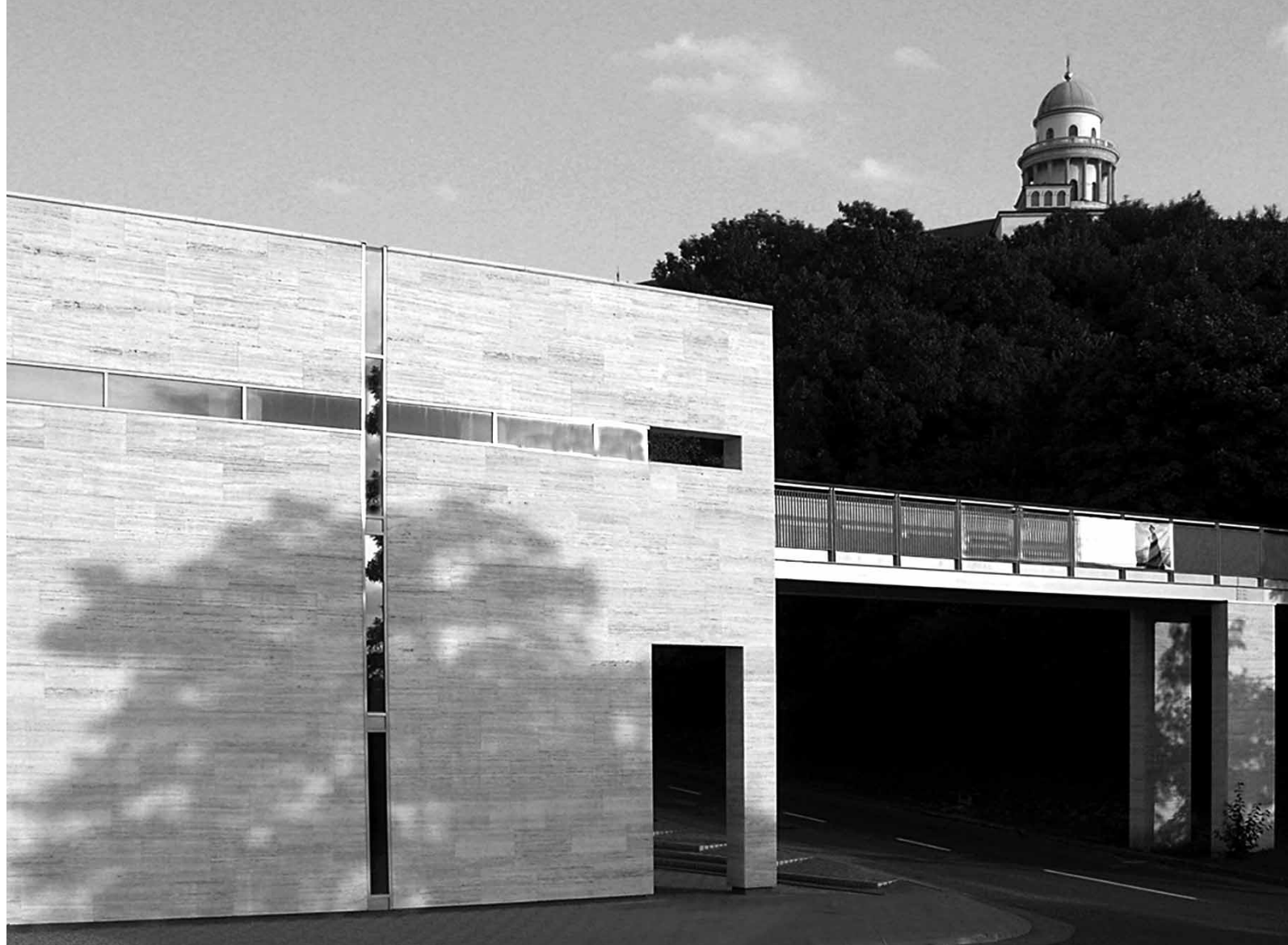
Kitekintő rovatunkban ezúttal Pannonhalma monostorába látogatunk Varga Mátyás bencés szerzetes segítségével, aki egyben a főapátság kulturális és turisztikai igazgatója is.

➤ BESZÉLGETŐTÁRS: KOVÁCS BODOR SÁNDOR

■ **Mint tudjuk a pannonhalmi monostor napjainkban a turisták által gyakran látogatott helynek számít. Hogyan éli ezt meg a szerzetes közösség és hogyan tud segíti a látogatóknak a minél teljesebb élmény megszerzésében?**

A Pannonhalmi Főapátság a Világörökség része, és évente kb. százezer ember keresi fel, akik közül nagyon sokan érkeznek Európa különböző országaiból, Amerikából és a Távol-Keletről. Monostorunk azonban mégsem múzeum, hanem egy kis közösség élettere. Ennek a közösségnek a magját képezi az a negyven szerzetes, aki Szent Benedek Regulájának másfél évezredes hagyományát követve éli itt éltét – imádságban és munkában. Bár tudjuk, hogy páratlan vallási, kulturális és történelmi örökség bízott ránk, mégsem szeretnénk valamiféle skanzenben vagy múzeumban élni. Ezt az örökséget próbáljuk megosztani másokkal, akik között talán legnagyobb számban éppen a turisták szerepelnek.

Amikor egy turista Pannonhalmára érkezik, nagyon rövid idő áll rendelkezésre, hogy bepillantást nyerjen mindabba, amit itt az alapító Szent István király óta történt és történik. Pár éve a Főapátság parkolójában egy különös épület áll. Tervezője ugyanaz a Skardelli György, aki a Budapest Sportaréna-t tervezte. A radikálisan egyszerű épület elsődleges célja, hogy a maga puritánságával és igényességével felkészítse a Pannonhalmára érkezőt a monostorral való találkozásra. Lényegében „kapu a kapu előtt”. És mivel a mai ember egyre messzebből érkezik saját történelmébe, ez az épület egyszerre beszél a XXI. századi turista és a szerzetesközösség nyelvét. Nem formavilágában, hanem szellemiségében készít fel a monostorral való találkozásra. Minden apátsági vezetés egy negyedórás film megtekintésével kezdődik, amelyben a monostor lakóinak életéről kapnak alapvető információkat az ideérkezők, majd az országút felett átívelő hídon át a fák közötti indulnak, hogy vezetővel belépjenek az apátságba. A monostoron belül természetesen mindig vannak olyan helyek, ahová a látogatók nem léphetnek be, ahol a szerzetesközösség tagjai csendben élhetik mindennapjaikat.

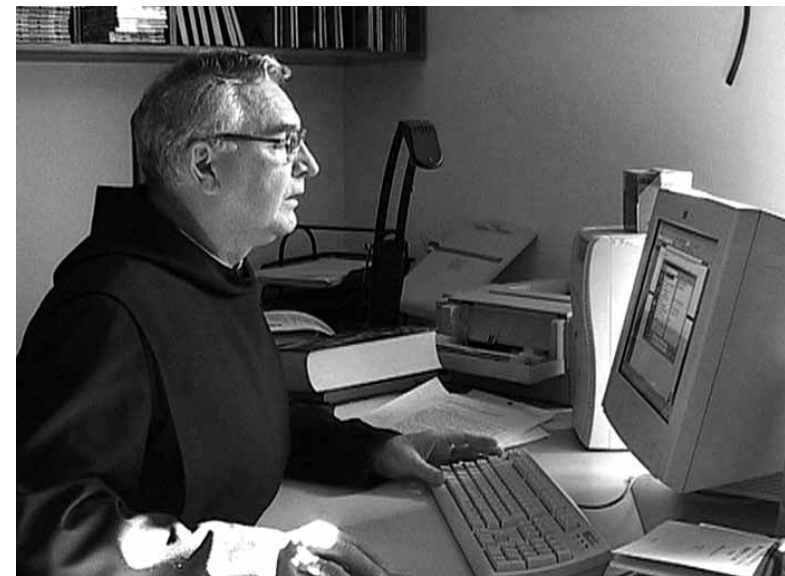
Idén, 2007-ben indult el a látogatások új programja, amely kifejezetten a kisdíákokhoz szól. A gyerekek egy különleges, szép térben először multimédiás eszközök segítségével ismerkednek meg az apátsággal, majd maketten koronként megépítik a különböző épületeket, hogy aztán majd a vir-

tuális világokból kilépve és az ott szerzett tapasztalatokat felhasználva elindulhassanak a valóság felfedezésére.

■ **A legtöbb embernek Pannonhalmra nevét halva az apátság után a bencés gimnázium „ugrik be”. Te, mint gyakorló tanár, mely értékeket tartod a legfontosabbnak ebben a munkában?**

A legtöbb gyermek turistaként érkezik először ide, egy-két órára. A *Pannonhalmi Bencés Gimnázium* és *Kollégium* tanulói viszont négy vagy hat évre jönnek erre a helyre az egész országból, sőt a határokon túlról is, hogy a monostor szomszédságában és annak erőterében gyarapodjanak hitben, emberségben és tudásban. Bentlakásos fiúiskoláról van szó, 340 diákkal, ahol még a hétvégék nagy részét is itt töltik a diákok. Annak idején, az 1940-es években az iskola alapítóinak szeme előtt az angol college-típusú középiskola lebegett, ahol az oktatás és nevelés szoros egységet alkot. Ma is szinte minden osztály – a maga nevelőjével (prefektusával) szoros együttműködésben – meglehetősen önálló életet él. A hegy tetején, sok mindentől távol a diákok közül nem kevesen felismerik belső értékeik súlyát, megtanulnak kü-

lönbséget tenni a fontos és a kevésbé fontos dolgok között, életre szóló tapasztalatot szereznek a közönségről. Mivel a kollégiumot legfeljebb egy-két emelet választja el az iskolától, több idő juthat tanulásra, sportra, kultúrára. Koncertek, kiállítások, előadások, szakkörök, kirándulások követik egymást.

■ Mi az a különleges módszer, amiben különbözik a ti nevelői munkátok egy átlagos középiskoláétól?

A szerzetesek közül sokan dolgoznak az iskolában, de a bencések – a szó klasszikus értelmében – mégsem „tanítórend”. Őszintén szólva: a monostor sokkal inkább a tanulás helye, mint a tanításé. A bencés pedagógia (ha egyáltalán van ilyen) lényege, hogy mindannyian (szerzetesek, diákok, turisták) úton vagyunk egy változó világban. És nem könnyű ez az út. Újra és újra meg kell hát vizsgálnunk poggyászun-

kat, hogy mi az, amit érdemes magunkkal cipelni, és mi az, ami fölöslegessé vált. Ehhez azonban szükség van arra a bátorságra, hogy lesznek olyan értékek, amelyek még a legnehezebb úton is velünk maradnak, mások idejétmúlttá válnak, ismét mások pedig ismeretlenek számunkra, fel kell őket fedeznünk. Szükség van tehát egy nagyfokú nyitottságra, ami a világ felfedezésére irányul.

■ Több mint húsz éve tanítasz és te magad is a győri bencés gimnáziumban érettségiztél. Miben különböznek a mai diákok a régebbi korosztályoktól?

Manapság a kamaszok egyre nehezebben tanulják meg ezt a fajta szabadságot, amit az előbb említettem. Mintha félnének valamitől. Kívül keresik a biztonságot. Nehéz így hitről, vallási értékekről beszélni. Sokszor éppen a kultúra vagy a művészet segít ebben. Különös módon nem az a művészet és nem az a kultúra, amely magabiztos választással esetleg gyorsan kiváltja rokonszenvünket, de aztán magunkra hagy bennünket, és nem marad más, mint hogy csodáljuk ezt a magabiztosságot. Van a kultúrának és a művészetnek egy olyan szegmense, amely kemény, radikális és csak kérdez, kérdez. Félünk ettől. Ha nekünk személyesen tenné fel valaki ezeket a kérdéseket, talán meg is ijednénk. De a műalkotás mindig más. Ott csak annyira kell azonosulnunk, amennyire a pillanat, az élethelyzetünk, a lelki diszpozíciónk alkalmassá tesz bennünket. Valószínűleg ezért beszélt Jézus is nagyon sokszor példabeszédekben. „Mondok egy történetet. Csak annyira szól rólad, amennyire akarod.” Egy kicsit ilyen a jó (vagy inkább nagyon jó) művészet is. Persze, ha az ember meg se hallgatja, akkor nincs esélye.

■ Ha valaki, mint én abban a kegyelemben részesül, hogy évente több napot is eltölthet a monostorban, rácsodálkozhat arra, hogy milyen fontos szerepet tölt be az életetekben a legkülönbözőbb művészeti ágak megjelenítése, bemutatása. Miért pont ezt az utat választottátok?

Amikor négy évvel ezelőtt a Pannonhalmi Főapátság fesztiválszervezésbe fogott, tudatában voltunk, hogy az egyre gyarapodó hazai és külföldi fesztiválok mezőnyében csak valami egészen sajátos, mind a hely hagyományához, mind pedig a bencés monostor spirituális és kulturális szerepéhez jól illeszkedő, intenzív programmal érdemes előállnunk.

Ennek jegyében indult el „Időívek” („Arcus Temporum”) néven a Pannonhalmi Művészeti Fesztivál, amely a hagyomány és kortárs kultúra párbeszédének megteremtését tűzte ki célul.

Zenei programjaink gerincét azok a koncertek képezik, amelyek minden esetben egy kortárs és egy régi zeneszerző művei köré épülnek. A fesztivál három napjában csak az ő műveiket halljuk. A kortárs zeneszerző kiválasztásában fontos szempont, hogy olyan komponistát válasszunk, aki bár a nemzetközi zenei élet élvonalában van, de Magyarországon nem vagy csak igen kevésbé ismert. Őt minden esetben arra kérjük, hogy személyesen is vegyen részt a fesztiválon. Ennek jegyében 2005-ben az orosz-tatár Sofia Gubaidulinát, 2006-ban a szicíliai Salvatore Sciarrinót láttuk vendégül. Idén az európai kortárs zene egyik

mai óriása, az ukrán Valentin Silvestrov fogadta el meghívásunkat. akinek munkásságát az új zene olyan apostolai méltatták, mint Theodor W. Adorno, Alfred Schnittke vagy Arvo Pärt. Az idén éppen hetvenedik születésnapját ünneplő alkotót a fesztivál ősbemutatókkal és több mint egy tucat magyarországi premierrel köszöntötte. A hazai kamarazenei élet legjobbjai mellett a szerző nemzetközi híré tolmácsolói szólaltatták meg hallatlanul lírai, nosztalgikus muzsikáját, amely a 19. század nagy zenekultúráját különleges szűrőkön át visszahangozza. Így aztán a sok alkati rokonságot mutató Franz Schubert életművével való „szembesítés” szinte magától értetődő módon merült fel.

■ Milyen színházi és képzőművészeti programok jellemzik a fesztivált?

Az Arcus Temporum színházi programja 2005-ben indult nyolc alternatív társulat meghívásával, akiknek 10-10 perces reflexiót kellett készíteni Dante Divina Commediájának egy-egy általuk választott mondatára. Az előadásokra az apátság arborétumában került sor úgy, hogy a közönség a kertben átsétált egyik helyszínről a másikra. 2006-ban a japán butó-színház második generációjához tartozó, New Yorkban élő Eiko & Koma két előadását láthattuk. Idén pedig a svájci Cie Greffe mozgásszínház volt a vendégünk. Az együttes munkája a holland Cindy Van Acker koreográfiájára és táncára épül, aki napjainkban a kortárs tánc egyik igen figyelemreméltó alakja Európában. Az ő koreográfiája képviselte pl. Svájcot a 2005-ös 51. Velencei Biennálén.

Képzőművészeti programunk idén két magyar alkotó installációját helyezte középpontba. A salgótarjáni származású Kicsiny Balázs, aki a 2005-ben a magyar pavilon kiállítójaként szintén szerepelt a Velencei Biennálén, egy új munkát készített a pannonhalmi fesztiválra, amelynek címe: Az óra körbejár. Schmal Károly grafikusművész installációja pedig a látvány megfoghatatlanságáról, illúzió és valóság viszonyáról, a fény elbizonytalanító és megvilágosító szerepéről, nyugalomról és nyugtalanságról kínált meditációt.

Egy-egy nap intenzív lezárásához korábban a Muzsikás együttest hívtuk segítségül, akik tavalyelőtt Petrás Máriával, tavaly pedig a klasszikus zenét játszó Akadémia Kvartettel közösen is felléptek. Idén késő esti koncertjeink egyikére a világzenét és magyar népzene éneklő Lovász Irént hívtuk, a másik koncerten pedig a Párizsban élő kiváló jazzgitáros, Gadó Gábor adott szólóestet.

■ Hogyan fogalmaznád meg a kultúra, a hagyományos és a kortárs művészet kiemelt szerepét a pannonhalmi monostorban?

Koncentrikus körökben haladva – a turistákon és diákokon keresztül – eljutottunk Pannonhalma és a kultúra (ezen belül is a kortárs művészet) kérdéséhez. Közben, persze, ezer dologról nem beszéltünk, de talán érdemes már végig ezen a csapáson haladnunk. Vagyis: nyári fesztiválunk hátterében az arra való emlékezés áll, hogy kultusz és kultúra valaha egyetlen egészet alkotott. Ez az egység, persze, régés rég megbomlott, de a kétfajta beszéd mindmáig utal egymásra: akkor is van jó néhány közös szavuk, ha e szavak jelentése

már nem pontosan egyezik. Éppen ezért az Arcus Temporum a kultúra irányából szeretne utat nyitni a kultusz felé. A három nap intenzitása, az elhangzó és bemutatott művek ereje, a nagyon is emberi méretek és a közvetlenség, vagy annak kísértése, hogy a közönségből időnként és a lehető legspontánabb módon közösség legyen valamiképpen elviheti a kulturális élményt a kultikus élmény irányába.

■ És mi van közepen? Mi van ott, ahol a negyven szerzetes élete zajlik, ahol a kultusz is történik?

A legegyszerűbben azt mondhatnánk: emberek. Törekenységből, hitből, sok jóból és sok esendőségből. Vagyis nem angyalok (még csak annyira sem, mint Wim Wenders filmjében). De van valami, ami ide hívta őket, ami itt tartja őket, ami élteti őket. Mi az életük közepe? Ha minden jól megy, akkor az imádság. És mi az imádság közepe? Ha minden jól megy, akkor a csend. – A záródokok, a vendégek, a lelkigyakorlatozók ennek erejét érezhetik meg, és ez itt a legnagyobb érték. A többi: kegyelem.

■ Amikor ide jövök mindig azt látom, hogy folyamatosan építitek, szépítitek a környezeteteket. Új körburkolat az épületegyüttes körül, mindenütt friss festések. Készültök valami nagyobb átalakításra?

Van egy kiváló angol építész, John Pawsonnak hívják. Őt bíztuk meg a XIII. századi templom évtizedek óta halogatott felújításával. Ezt a templomot annak idején a kor legjobb építészéi, kőfaragói építették. Úgy gondoltuk, ha most hozzányúlunk, ugyanígy a legjobb építész kell megtalálnunk. Amikor John Pawson először találkozott a szerzetesközösséggel azt mondta: én Japánban töltöttem a fiatalkoromat, és ott azt tanultam meg, hogy a tanítvány nem kérdez a mestertől, hanem figyel; most pedig azért jöttem ide, hogy figyeljek. Mindenki értette, hogy ez az építész már tudja a szerzetesség lényegét: a szerzetes az, aki figyel. – Az lenne szép, ha ugyanígy lenne a világhoz való viszonyunkban is: próbálni megérteni azt, ami körülöttünk történik, mert ezekről nem választható le az Isten.

(Pannonhalma, 2007. szeptember)

VARGA LÁSZLÓ ENGEDÉLYT KAPOTT AZ ÁLTALA KOMPONÁLT MUSICAL BEMUTATÁSÁRA HARRY POTTER – A MAGYAR VARÁZSLAT!

A világon elsőként Varga László, a Nógrád megyei Zabarban élő tanár-zeneszerző kapott engedélyt arra, hogy a népszerű brit Harry Potter-meseregényből musicalt írjon, és a művet színpadra állítsa. A világraszóló produkció készen áll, de a nagy lehetőségeket tartogató musicalt mindeddig anyagi problémák miatt még nem tudták bemutatni. A szerző, Varga László a művészi munkája mellett támogatók után kutat, kilincsel, „kujtorog”, és ez úton is kéri az előadásban fantáziát látó honfitársak segítségét. Elvégre a világon elsőként Harry Potter történetét színpadra vinni, nem akármilyen szenzáció!

Varga László zenél, rendez, és zenés színdarabokat ír, többnyire fiataloknak. Mivel köztük él, ismeri a vágyaikat, álmaikat. Egy időszakban azt tapasztalta, hogy a gyerekek szinte teljesen leszoktak az olvasásról, a gyönyörű magyar nyelvről, és annak csodás hordozóiról, a könyvekről.

- Majd elérkezett 1997, és meglepődve hallottam a drámafoglalkozásokon, próbákon, hogy van egy könyv, a Harry Potter, amelyet a gyerekek szívesen olvasnak – említi Varga László. – Követelték, hogy foglalkozzunk vele. A sorozat következő részeit is átbeszéltük, megvitattuk, elemeztük. Ezek a gyerekek ma már Márai és Wass Albert műveit is olvassák. Mivel jómagam is írok gyerekdarabokat, melyben igyekszem az örök emberi értékeket – szeretet, haza, család, tisztesség, barátság, munka – megjeleníteni, és ezt a zenémmel színesíteni, foglalkoztatott az a merész gondolat, hogy zenés darabot írjak belőle. Nos, az elképzelést tettek követték. A szerző megmutatott néhány vázlatot a barátainak, akik a további munkára biztatták. Varga László sorra írta a dalokat, ezeket tesztelte a tanítványain, és ezek során kristályosodott ki a teljes anyag. Az iskolában nehéz sorsú gyerekeket tanítanak a művészet alapjaira, az értékek megismerésére.

- Miután az alaphangszereléssel készen lettem, komolyan vettem, hogy európai polgár vagyok – folytatja a szerző. – Kérvényt írtam J. K. Rowlingnak, a Harry Potter-történetek szerzőjének, s engedélyt kértem az általam írt musical bemutatására, és csatoltam hozzá az anyagot. A kérelemben megírtam, hogy az előadások bevételeit a szegény sorsú tehetséges tanítványaink képzésére szeretnénk fordítani.

Miután a levél megszületett, Varga László kiküldte azt az akkor Edinburghban élő volt tanítványának, Bozó Zsuzsának és párjának, Patrick McMenaminnak. Arra kérte őket, segítség abban, hogy eljusson a levél a címzetthez. Nos, ezek után megtörtént a „csoda.”

- 2005. április elsején este fél 10 órakor csörgött a telefon, és Zsuzsa közölte, hogy megkaptam az engedélyt – említi a szerző. – Akkor csak kacagtam egy nagyot, és felhívtam Zsuzsa figyelmét arra: igaz, hogy április elsejét írunk, de már késő este van, és ilyenkor nem illik viccelni. Majd letettem a kagylót. Ő visszahívott, s közölte: eszében sincs tréfálni, jön az engedély.

Nos, az engedély meg is érkezett a Warner Bros. formanyomtatványán, hogy előírt feltételekkel, nagylelkűen hozzájárulnak a darab bemutatásához, nonprofit módon.

- Fél évet töltöttem saját költségemen a stúdióban, amíg meghangszereltem a dalokat – folytatja Varga László –, és csak azután mertem a történetet elmondani néhány újságíró barátomnak. Persze, a média lecsapott az eseményre. Én végig ragaszkodtam az előírásokhoz: „Csak tiszta forrásból”. Szereplőválogatásokat tartottunk, amelyekről az országos média is beszámolt, a szerepekre az egész országból lehetett jelentkezni.

Jöttek is mindenfelől a fiatalok. A szereplők többsége mégis a szerző tehetséges tanítványából verbuválódott.

- Csodás esetek, történetek játszódtak le körülünk – említi Varga László. – A főszerepre kiválasztott fiú, Adányi Alex Szegedről jött, egész éjjel utazott, hogy ideérjen, és a jelentkezési listán nem volt rajta. Már éppen végeztünk aznapra, amikor a lányom szólt, hogy van még valaki odakinn. És biccentett a fejével. Ez azt jelentette: Nézd meg! És bejött beöltözve Harry Potter! A felnőtt csapat ledöbbenve hallgatta és nézte a fiút, aki ma már az egyik legkomolyabb drámatagozatos budapesti gimnázium tanulója. És jöttek az apukák, akik ajánlották figyelmünkbe a gyermeküket, a kecskeméti nagymama, aki telefonon castingoltatta a

■ Harry Potter, alias Adányi Alex

■ Próbál a kis csapat

kis unokáját, és sok-sok megindító esemény. A szeretet lengi körül ezt a produkciót.

- Rájöttem, hogy különös varázslat foglyai lettünk – mondja a szerző. – A segítő felnőtt csapat is összeállt. Jelentkeztek az országból önként, komoly színházi szakemberek, hogy szeretnének részt venni a produkcióban. A legszebb ajándék 2005. december 24-e szentestéje, amikor egy tizenöt fős lánykórossal – Potter-szereplők – a Duna TV-ben élőben adtuk elő két dalomat az én kíséretemmel. Sok-sok országba közvetítették.

VARGA LÁSZLÓ ELÉRHETŐSÉGE

Levél cím: 3124 Zabar, Ady út 1.
E-mail: leon@zabar.hu.
Telefon: 06-20/940-4570,
06-32/420-086.

A legfájdalmasabb történet Varga László számára a tavaly nyáron tízévesen elvesztett kis tanítványa temetése volt. A szülők kérték, hogy a Harry Potter-dalok szóljanak, mert Benjáminnak ez volt a kedvence. Az édesanyja megköszönte, mert enyhítette a fájdalmát.

- Megvoltak az első próbák, a munka elkezdődött – folytatja Varga László. – Az érdeklődés óriási. Azt világosan láttuk, hogy színvonalas színházi produkciót kell bemutatni. Ehhez pedig jelentős pénzüsszegre van szükség. Saját erőforrásaimból eddig jutottam. Ahhoz, hogy a munkát folytassuk, és a produkció létrejöhessen, támogatókra van szükségünk. A darab megkívánja, hogy láttasson, elvárásoljon. Meg is jelentek a „támogatók.” Ám ők mellőzni kívánták a nonprofit feltételt, így elváltunk.

Az idő azonban telik. Itt vagyunk egy páratlan lehetőséggel, hogy elsőként a világon bemutathassunk egy Harry Potter-musicalt.

- A projektfelügyelők nem értik: mért nem lehet erre támogatókat találni? – mondja a szerző. – Ez nem jog, hanem engedély, amely lehetővé teszi a támogatók kiemelt megjelenítését. Szerethető, igazi magyar program. Kész van a darab, megvannak a szereplők. Utazó változatot tervezünk, amely az ország minden városába eljut, hogy láthassák és örülhessenek a családok. Álmodhassanak a szépről, a barátságról, a csodákról. Nagy szükségünk van most erre. Kérem mindazokat, akik részesei akarnak lenni a varázslatos történetnek, és készek részt venni a darab finanszírozásában, jelezzék a szándékukat. Az idő rövid, s ezt az esélyt nem szeretném elszalasztani. Mindenben állok rendelkezésükre. Bízom abban, hogy ezt a csodát együtt tudjuk megálmodni és megvalósítani.

Zárásként álljon itt Dumbledore igazgatónak (a darab egyik főszereplője) fődalából egy részlet: „Hinni kell egy jobb világban / Bízni kell az ifjúságban, / Tenni kell a dolgokat...”

NYOLCVAN ÉVE ALAKULT SALGÓTARJÁN
ELSŐ PROFI LABDARÚGÓKLUBJA

SALGÓ FC – EGY ELFELEJTETT CSAPAT

> BALÁS RÓBERT

Hol volt, hol nem, volt egyszer Tarjánban egy profi futballcsapat. Az eset 80 esztendős, így eleven ember már alig-alig emlékezhet a szépen induló, ám hamarosan bukásba torkolló történetre. A Salgó FC tiszavirág-életű tündöklése annyi követendő példát mégis hagyott az utókorra, hogy 1927 nyarán, őszén Salgótarján politikai és gazdasági vezető körei egy emberként fogtak össze a minőségi labdarúgás érdekében...

Lássuk a történetek! Hosszú huzavona után 1926-ban a magyar labdarúgás háza táján is bevezették a profizmust. A patinás fővárosi klubok mellett a kisebb-nagyobb vidéki fellegvárakban is nekibuzdultak a sportág hívei és a helyi potentátok. A városok közötti presztízversenyben Salgótarján sem akart lemaradni, így a bányavállalat és az SBTC ambiciózus vezetői a tettek mezejére léptek. Dicső elődeink kiváló szervezőmunkája révén, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., az Acélárugyár Rt., a helyi ipari és kereskedelmi lobbí és Förster Kálmán polgármester támogatásával, 1927. június 16-án Salgó FC néven megalakították a város profi csapatát. A díszelnöki tisztséget dr. Sztranyavszky Sándor belügyi államtitkár, országgyűlési képviselő töltötte be, míg fővédnöknek dr. Förster Kálmán polgármestert, Róth Flórist, a bányavállalat igazgatóját és Liphay B. Jenőt, az acélgyár első emberét kérték fel. A vezérkarban jelen voltak a kőszénbánya és az SBTC ismert alakjai, így az alapító atyák közül Takács Ferenc, Eisele Ottó, Deszberg Herman, Bolner Pál, Hegyi Zsigmond, László Imre és mások. A város előkelőségei közül Krepuska Géza rt.-igazgató, Obrincsák Ernő építész, Krets Sándor földbirtokos és még számosan vállaltak vezetői tisztséget a Salgó FC mellett.

Az alakuló közgyűlésen arról is határoztak, hogy a csapat az SBTC pályáján játssza a mérkőzéseit, majd Hegyi Zsigmond intézőt megbízták, hogy utazzon el Budapestre edző és négy-öt játékos szerződtetésére. „A csapat többi tagja az SBTC játékosai közül fog kikerülni” – döntötték el az alapítók, és a Stécéből Szabó I., Szabó II., Magyar, Ménich A., Korn, Pál és Kosléder máris a Salgó FC-ben találta magát.

Az új profi gárdát a város és a vezető cégek részvények kiadásával, bankszámlanyitással segítették. A Salgó FC legénysége 1927. június 24-én, hazai pályán, a 33 FC elleni edzőmérkőzésen mutatkozott be a publikumnak. A történelmi összecsapáson a Juhász – Szabó II., Guttmann – Szekeres, Dinnyés, Bajor – Magyar, Ányos, Szabó I., Ménich A., Korn (Pál) összetételű gárda lépett pályára. A másfélezer néző előtt – a korabeli tudósítás szerint – „az erős iramú játékokban yomasztó fölénybe került a 33 FC”, mert „a Salgó FC egymást meg nem értő játékosai csak tapogatóztak”. A találkozót 3:0 (2:0) arányban az összeszokottabb fővárosiak nyerték. A Salgó FC a következő hetekben egyre-másra játszotta a gyakorlómérkőzéseit, váltakozó eredménnyel. A gárda első gólját a középcsatár Pápai helyezte a Pesterzsébet kapujába. Az első győzelmet a fiúk a Józsefváros ellen ünnepelhették, amikor Kaufmann és Lukács góljával 2:1-re nyertek.

A Salgó FC – első nógrádi alakulatként – az 1927/28-as idényben elindult a profi B-ligában. Az 1927. szeptember 4-ei idénynytón a tarjániak a déli végekről érkező Kanizsa FC-t fogadták. „A mérkőzést hihetetlen érdeklődés előzte meg” – számolt be a helyi lap az eseményekről. A találkozóan a tarjániak futballoztak fölényben, ám egy már-már tragikomikus gól megpecsételte a sorsukat: „a 21. percben a felpályán túlról Joós irtózasos erővel küldte a kapu felé a labdát, és a lövést Singer kapus érthetetlen okból elnézte, így a labda a hálóban kötött ki” – számolt be a tudósító a siralmas esetről. A Salgó FC, noha szép játékkal, állandó fölényben futballozott, képtelen volt kiegyenlíteni (0:1). A folytatásban belelendültek a srácok, és szeptember 11-én megszerezték első győzelmüket. A tarjániak a II. Ker. FC otthonában iskolajátékot bemutatva Ménich A. révén már az 5. percben vezetést szereztek, majd egy félóra múlva Magyar növelte az előnyt, sőt a 40. percben az előző két gólt előkészítő Lukács vágta be a harmadikat. Noha a hazaiak 11-esből szépítettek, a tetszetősen adogató Salgó FC megőrizte 3:1-es előnyét.

A budai diadal után itthon mindenki várta a folytatást. Az Előre Csaba látogatott Tarjánba, ám a hazai fölény ellenére, a vendégek szereztek vezetést. Ezután rákapcsolt a Salgó FC, és „a 49. percben Szabó II. oxfordjával Magyar megfut, majd szépen ívelt labdája a kapu jobb sarkába esik”. Az egyenlítés után rohamozott a Salgó, de kisvártatva újabb gólt lőttek a viharsarkiak, s bezsebelték a győzelmet. A helyi lap nehezményezte: „már többször tapasztaltuk a Salgó FC meccsein, hogy a közönség egy része az ellenfél játékosait buzdílja, míg a Salgó játékosait ízléstelen megjegyzésekkel illeti”. A lap felhívta a figyelmet,

■ Ménich Antal, az egykori kiválóság

hogy „a Salgó, mint profi csapat, nem egyes érdekeltek vagy vállalat alakulata, hanem Salgótarján város színeit viseli, így a mindannyiunké”. A publikum érthetetlen ellenszenve nem vette el a fiúk kedvét: legközelebb Miskolcon a remek Ménich A. mesterhármasához Lukács két találattal csatlakozott a helyi MTE fölényes legyőzéséhez (5:0). Ám a diadal ellenére a következő hetekben a sajtó már nem annyira az eredményekről, mint inkább a Salgó FC körüli pénzzavarokról számolt be. A fővárosi játékosok szerepeltetése rengeteg pénzt emésztett föl. A vezetőség többször is a 10 pengős részjegyek vásárlására buzdította a közönséget, de mind nehezebben állhatták a magas költségeket. Az is beigazolódtott, hogy az összevásárolt jó játékosok még nem alkotnak jó csapatot. Kieleződött a helyi és a fővárosi focisták közötti ellentét is. A csapat szereplését ismertető utolsó tudósítás szerint a mieink november 20-án, az Újpesti TSE otthonában 2:1-es vereséget szenvedtek az utolsó percben bekapott 11-es góllal. Végül arról olvashattunk, hogy az idényzárón a Salgó FC a Liptóvárost fogadja az SBTC-pályán, de a meccsről már egy sort sem írt a helyi sajtó. A csapatról szóló utolsó hír december 24-én arról értesíti a publikumot, hogy a Salgó FC szilveszteri multságot rendez a Bodó-féle üvegyjári vendéglőben. Utána – néma csend... A Salgó FC félelésnekibuzdulás után átadta magát az enyészetnek. Hol volt, hol nem, volt egyszer Tarjánban egy proficsapat...

■ Salgó FOTÓ: DREXLER SZILÁRD

MÓRICZ VIRÁG: ÚJ MESE SALGÓ VÁRÁRÓL

(Megjelent: Nyugat 1931. évi 10. számában)

Az apjuk erdész volt a felvidéken. A megszálláskor hazajött, ma Miskolcon él igen kicsiny nyugdíjából. Egyik lánya, Zsófi három éve jött Salgótarjánba férjhez, a Rimamurányi egyik osztályvezetőjéhez. A huga, Ica, Miskolc mellett egy tanyán tanítónő. Zsófiának minden igyekezete, hogy a hugát is behozza Tarjánba.

Erre igen kitűnő alkalomnak látszott, hogy az új iskolában üresedésben egy tanítónői állás. Kétnapos szünetére Ica ide jött ma, szombaton, hétfőn reggel a hajnali személyvonattal megy vissza. A rimai állást nem könnyű megkapni. Itt csak rimai tisztviselőcsaládok tagjai tanítanak. Zsófi terve az, hogy Icát vegye feleségül az urának egyik alantasa és így kettős protekcióval ő is állásba kerüljön itt. Csak előnyös lehet Pavalacsnak is, ha elveszi a főnöke sógornőjét. Ica pedig boldog lehet, ha ide kerül a tanyáról.

Az állomáson várta a hugát. A Főtér széles, kopár mezején parasztszekerek ácsorogtak, szél kavarta a tegnapi hetivásár szemetét.

- Nem változott Salgótarján, mióta itt voltam, - mondta Ica, amint a Fő-utca kopott, szürke középületei és öreg műhelyek, boltok piszkos sorában hazafelé mentek.

- Hát az aszfalt! Észre se veszed? És majd a telepen meglátod, mennyi új van, Tarján egyre nő és szépül. A sorompónál bekanyarodtak a Rimai-utcára, mely hosszan, egyenesen folyt az acélgyár főkapujáig. Kétoldalt, mint kocsiányon fűrtösödtek az emeletes munkáslakások, aztán a fényes, új iskola, tovább újra munkás- és tisztviselő-telepek, s a gyár közelében az igazgatók és vezetők villái.

Körüljárták az iskolát, az asszony lelkesen magyarázott, de Ica kedvetlenül nézte a friss épületet a kopár világban. Hiányzott a szemének a szépség és még a gyerekek játszótere se vigasztalta meg. Zsófi siettetle, hogy haza menjenek. Ott lakott egész közel, egy négyszobás, fürdőszobás tisztviselőházban. A fürdőszoba nem volt egészen világos, hát égett benn a villany egész nap, amint a pincében és a padlásan is, és este az egész ház minden körtéje. Zsófi kinyitotta a huga kistáskáját, kiakasztotta a ruháját, és kedvesen, gondosan rakott mindent a maga helyére.

Ica tisztelettel nézett a nényjére, akinek megtanult gyerekkorában engedelmeskedni. Most is, tudja, mi a terve vele, és igyekezett szótfogadni. De kicsit kegyetlenül állt meg a szeme rajta. Nagyon meghízott az utolsó időben. Régen olyan piros és kemény volt az arca, mint az alma, most tokát eresztett és a szeme körül sok ránc karcolódott be.

Lementek az iskolába. Az igazgatót ismerték gyerekkorukból, ő is felvidéki ember volt, a Rimamurányi líkéri vasöntőjében volt tanító. Nagy kedvesen magyarázott, vitte őket végig a pompás, modern, új iskolán. Megmutatta a villanyórát, mely az iskola toronyóráját vezeti, meg a tízperceket automatikusan csengeti, aztán a tanítóttestület szobáját, ahol azt mondta: paradicsom tanítónak lenni. A rádiókapcsolókat, melyeket az osztályokba lehet vezetni, a gyerekek dísz-munkáit. Elvitte őket a széles folyosóra, benézhettek az osztályokba, meg az iparostanoncok műhelyeibe, a gyönyörű fürdőbe, ahol minden héten minden gyermek megfürdik, és a pompás tornaterembe, ahol ünnepélyeket - Tarján szórakozásai - és vívóversenyeket rendeznek a nagyok.

- No, szeretnél itt tanítani? - fordult buszogatva Zsófi a hugához, mikor kijöttek az iskolából. - Bizony, az igazgatóbácsinak igaza van, szép dolog az, hogy a Rima ilyen iskolát épített a gyerekeknek. És ingyen adja az egészséget, tandíj nincs, mind a nyolcszáz gyerek ingyen tanul!... Pavalacs is szeretné, ha itt tanítaná!... - Te komolyan gondolod, hogy Pavalacs engem el akar venni? Tudod, hogy én más vagyok, mint ezek... Mit csinálók én Pavalaccsal?

- Tán nem mennél hozzá? Ugyan kérlek. Mit vársz?... mesebeli királyt? A tanyán akarsz megvénuíni? Mit gondolsz, ki megy oda érted? Pavalacs elvesz, ha akarjuk, - míg beszélt, kivette a cselédje kezéből a palacsintasütőt, és sietve csurgatta egymásután a tésztát. Már egész palacsinta-hegy állt egy tányéron. Meg is evett egy vastagra sikerültet.

Ica kibontotta a kincsét, két karcsú virágos vázát és odaadta a nényjének. Zsófi felkiáltott és össze-csókolta a hugát.

- Hogy honnan tudsz te ilyen gyönyörűket csinálni. - Látod, hát ott hagyjam a cserépegető kemen-cémet?

- Ugyan kérlek, csinál azt neked Pavalacs. Hogy nem örülsz, nem vagy boldog, hogy mégis városba jöhetsz arról az unalmas tanyáról.

- Nem unatkoztam. Sok cserepet csináltam a télen... el is adtam. Meg újságot, folyóiratot járatok, olvastam is sokat...

- Jön az úr! - szaladt a lány be a hálósobából, ahonnan legmesszebb el lehet látni a gyár felé. Zsófi megnézte az ebédlőasztalt, hogy ott van-e minden, ami kell, aztán tálba öntötte a levest. Mire a gazda hazaért, már asztalon volt az ebéd. Nagy ovációval üdvözölték egymást. Zsófi elmondta, hogy jártak az iskolában, az ura, hogy Pavalacs mennyire örül, hogy megjött Ica.

- Mert beszélünk mi rólad mindig... - tette hozzá anyásan Zsófi.

Délután bevitte a sógor Icát a gyárba, megnézni. De csak a drót- és szögggyártó járt. Nagyon rossz-szul megy az üzem, már egy héten csak három-négy napot jár a gyár, és amit akkor produkálnak, azt is nehezen adják el. A csomagolóban nagy csönd, az árúk nagy hegyekben állnak. Kedvetlenül, lustán takarítottak a munkások. A kazán villanyfejlesztője is lomhán potyogtatja a salakot a szaladó bőrszalagra, mely csillékbe viszi, fel, a salakhegyre. Erőpocsékolásnak tűnik ez is ebben a nagy csendben.

Az irodában azzal az újsággal fogadták őket, hogy mátlól kezdve nincs többé a tisztviselőknak házi-szolgája, se kertész, aki a kertjeiket gondozza. A sógor káromkodott egyet: most vette meg a festéket, amivel a lugast ki akarta mázoltatni a legény-nyel. De kiszámította, hogy tizenötödike szerdán van, az ember addig nem tudja meg, megmarad-e a gyárnál, hogy a protekcióját megkapja, meg-csinál még szerdáig biztosan mindent.

Pavalacs felugrott a székéről, mikor Icaék beléptek a szobájába. Nagy szemű, pirosarcú magas fiú volt, könnyen nevető, egészséges. Icának soká szorongatta a kezét, aztán megmutatta a fényképeket, amiket a nyáron csinált róla, és azóta is magánál hordja. A sógor meghívta vacsora utánra lórumozni. Zsófi szárítgatta este a szemét, a nagy sírás után, amit arra zokogott el, hogy az embert elvették. Sebők gyámoltalanul állt az udvaron, csámpás és kancsal volt, de úgy dolgozott, mint egy igásló.

(Az novella eredetileg megjelent szövegét, a korabeli helyesírás szerint közöljük)

Pavalacs rémhírekkel jött, hogy ki mindenkit fognak elbocsátani. Rengeteg munkást, és sok mérnököt, különösen a fiatalok és az öregek között.

- Most mit kezd az, akinek nincs nyugdíja! - a sógor szakértelemmel magyarázott. - A munkásnak negyven szolgálati évének és hatvan esztendősnek kell lenni, hogy százszázalékos nyugdíjat élvezzen. Ha nincs negyven éve, akkor hatvanötéves korában a szolgálati évei arányában kap járadékot. Ha nem bír dolgozni, és kiáll, akkor hatvanötéves koráig fizetheti a havi egy pengőt, hogy aztán kapjon harminc évre nyugdíjat.

- És mennyi a nyugdíj?

- A teljes ötven pengő.

- De még egy baj van, Icuka - Pavalacs hosszú ujjai közt már gyorsan keverte a kártyát és egymozdulattal osztott, - mert ha valakiről kiderül, hogy megkeresi a nyugdíja ötven százalékát, vagyis egy hónapban huszonöt pengőt, megvonják a nyugdíjat. Pirosütés kérem, pirosütés.

Zsófi sóhajtozva vette fel a lapokat, elkezdtek lórumozni. A gazda bort öntött és a két férfi hamar felhajtotta az első három poharat. Egyre vastagabb lett a négy cigaretta füstje, és a jókedv szikrázott.

- A makkalsót Pavalacsnak adjátok!

- Tessék! - Ica nevetett, a fiú eltátotta nagy szemét, és bosszúból kezetcsókoltt neki. Már igen virágos volt a kedve és megoldódott a nyelve. Furcsán, tátott szájal, kuncogva nevetett és nagyokat ivott. Néha mámorosan lehunyta a szemét, odább csúszott a székevel és minden percben ürügyet keresett, hogy hozzáérjen a lányhoz. Ica benézett a lapjába és elrontotta a lórumját.

Pavalacs ivott, könnyes lett a szeme és reszketett a keze a felgerjedt szerelemtől, ahogy a lányt nézte, akiről homályosuló agyában ott élt, hogy hozzá akar jönni feleségül. Szemérmetlenül, borban fátyolozott tisztességgel fecsegett.

- Csak az fáj, Icacica, nem az, hogy nekem adnak minden makkalsót, meg piroskirályt, meg hetedik-ütést, meg mindent, csak az fáj, hogy maga elmegy innen hétfő reggel.

- Noiszen, - nevetett édeskésen Zsófi - épp ő is szeretne Tarjánba jönni tanítani. Mert a Noszák-lány férjhezmegy Ózdra, azt az állást, nocsak Pavalacs, azt az állást, megszerezhetné ennek a lánynak.

- Meg én, édes Icacica, esküszöm magának, hogy megkapja az állást, mert még ilyen édes, drága tanítónő nem tanított Tarjánban!

- Nem olyan könnyű az az állásszerzés, - Zsófi ütötte a vasat - nem kap itt állást csak családtag!

Ica undorodva húzódott tovább és szeretett volna elbújni a lapjaiba. Pavalacs meghökkent, de közben teletöltték a poharát, ő kiitta, akkor eszébe jutott, mit is mondott az előbb az asszony, észre se vette, már kivágta:

- Hát az én feleségem, meg a te sógornőd, kedves bátyám, csak kap egy vacak állást! Mi ne csinálnánk ki? - nagyot nevetett, megint tátott szájjal és rácsapott az asztalra széttárt ujjakkal, bedobták neki a piroskirályt. - Űgy-e Icacica!

Zsófi megkönnyebbülten sóhajtott fel, összenézett az urával, aztán Icacá pillantott, aki fejét törte, úgy bámult egyikükről a másikra. Valami mozgott a fejében, valami készülődés, tervezgetés, de nem tudta még megérteni, mit is akar. Csak most nem húzódott el olyan nagyon a férfitől és hagyta, hogy sápadt, mámoros tenyerével beborítsa az ő kezét.

Már összevissza ment a lórum. A házigazda is piroslott a bortól, az asszony fájlalta a fejét a nagy füstben, Pavalacs észre se vette, hogy mindent ő visz. Nagyokat nevettek és csapkodták az asztal lapját, míg az óra tizenkettőt ütött. Akkor felállt nagyot nyújtózva a gazda, ásított.

Pavalacs is kiment bukdácsolva a fürdőszobába, aztán kóválygó fejfel próbált belebújni a bekecsébe, Ica segített végre neki, amitől úgy meghatódott, hogy alig lehetett megakadályozni, hogy megcsókolja a lányt. Valamelyikük meglökte, nekiesett a falnak, erre még Zsófi is úgy nevetett, hogy a könnye csordult.

Csillagos éjjel volt. Csend és harmatos az udvar. Lekisérték a vendéget a kiskapuig, Zsófi noszogatta a hugát, hogy ő is menjen. Még egyszer nagyon érzékenyen búcsúzkodtak és Pavalacs derengő fejfel ígérte, hogy holnap kirándulnak Salgóra.

Zsófinak az udvaron eszébe jutott, hogy holnap reggel már nem jön a háziszolga, erre belenyilallott az oldalába és a hugára támaszkodva, nyöszörögve vánszorgott vissza a szobába. Kimerülten feküdtek le a hálószobában, oda is beszállt a füst.

Csak Ica állt még soká az ajtóban és nézte a csillagokat. Számadást csinált a szívében, összeadott, osztott, emlékekre ütött pecsétet, eltette őket megtalálhatatlan rejtekhelyekre. Keserűen, öröm nélkül - de fájdalom nélkül is lépett ma este erre az útra, ami nem hoz semmi szépet - de kemény gránitkőből van rakva, úgylátszik.

Reggel arra ébredt, hogy a nénje veszekszik a cseléddel, takarítottak. Felült a díványon, körülnézett a szobában. Ez a dísz-szoba. Mennyi rengeteg holmi van benne, de könyv az egy se. Kesernyésen gondolt vissza arra az időre, amikor még arról ábrándozott, hogy Pestre megy az egyetemre, tanárnó lesz belőle, Pesten maradhat. És nagy utazásokat tervezett, színházat, könyvtárakat látott maga előtt, ahol könnyű és jó tanulni. Ki tudja, honnan ragadt a lelkébe ez, otthon se volt más az élet, mint itt, a nénjénél. De hogy neki is ezt kell majd folytatni!... Egyszerre görcsösen tiltakozott minden idegszála ez ellen. Inkább vissza a tanyai iskolába, a cserépegető kemencéjéhez és egyedülvaló életéhez...

Bejött Zsófi, nagyokat nyögve ült le mellé és meghatottan nézegette a hugát.

- Hát te is férjhezmegy, Ica. Jó dolgod lesz, mert ez igénytelen ember. Meg szorgalmas és okos is. Űgyes is. Örűlsz?

- Nem tudom.

- Ugyan kérlek, - egyszerre ingerült lett és hálátlannak tartotta a hugát, aki más volt, mint ő. - Talán meg se vagy elégedve. Hát uraskodni azt itt nem lehet, dolgozni kell. De a tanyára nem ment utánad, úgy-e a barátod? Na látod. Hát akkor köszönd meg, hogy gondoskodom rólad. Ha sikerül hozzámenni, vedd tudomásul, hogy nekem köszönheted.

Ica idegesen felkelt és elment mosakodni.

Délelőtt templomban voltak, aztán lementek a Fő-ut-cára sétálni. Rengeteg ember és minden lépésre köszönés esett. Icacá nagyon belenéztek és sokan voltak, akik már tudták, hogy azért jött ide, hogy Pavalacshoz hozzámenjen. Fátlan és dísztelen, elhanyagolt és elmaradott a város. Talán azért van ez, mert három úré: a szénbánya, a város és a Rimamurányi acélgvár. Ahe-lyett, hogy versenyeznének a maguk szakasza díszité-sében, egymásra tolják a kötelezettséget.

Pavalacs, meg még egy házaspár, Zsófi barát-nője az urával jöttek velük kirándulni. Pavalacs frissenborotvált arca kamaszos és kedves volt, nagy szemét elnyitotta és olyan kedves csacsisá-gokat fecsegett komoly ábrázattal, hogy nevetve, kicsit újra ingadozva ment mellette a lány a fogas-kerekű sínei közt, Salgó felé.

Rossz föld ez erre, nagyon, rosszul irtják az er-dőt, rosszul tenyésztik az állatokat, az uradalom pusztul. Mély homokfal árkában visznek a sínek, a homokot csak akácfa laza gyökere köti és télen, ha telehordja a vágást a hó, nem megy a vonat, míg százával nem takarítják a munkások.

Ica azon próbálkozott, hogy valami kedveset és szé-pet fedezzen fel Pavalacsban. Ujságokról és köny-vekről beszélt neki, meg a cserepeiről, melyekből a fiúnak is volt kettő és nagyon megcsodálta, szerette a tarka vázakat. Most büszke kezdett lenni rá. Ma-gától kezdte hangosan számítani, hogy mennyiért is lehetne itt is felállítani egy ilyen kemencét.

Lassan, meg-megpihenve értek fel a hegytető-re. Kis terület, négy-öt helyiség lehetett itt fenn, ma már csak szétmosott, elmállott kötörmelék. De lejjebb is vannak falmaradékok, ott lehettek a gazdasági lakások, udvarok.

Gyönyörű kilátás. Ellátni a Mátrán végig, a Ké-kesre, meg a fehéroidalú Galyatetőre. Arra feke-teszürke kőd Salgótárját mutatja, arra meg, az Somoskőűjfalu, a határállomás.

- Az az országút a határ. Látja Somosvárát? A falu még nagyrészt magyar, de a vár cseh földön áll. Szép vár nagyon, bazaltkőből van rakva. Maradjon ott, Ica, maradjon ott, lefényképezem!

Ica nevetve nézett bele a gépbe és barátság-gal simogatta meg a fiút, akinek igyekvő kedves hizelgéseit, alkalmazkodó szavait, meg hallgatá-sát hálásan, örömmel fogadta. Meg kell próbál-ni valami újat gyúrni belőle. Majdnem felkiáltott örömében, mikor ezt megértette. Egyszerre szinte hivatást érzett, hogy a felesége legyen.

Pavalacs megérezte, hogy kinyílt az Ica szeme, úgy figyelt rá. Csatlakozott hát mellé, mint a gyermek. Kíváncsian hallgatta a beszédét és bámult, hogy ezek az érzések és gondolatok benne csak homá-lyosan, de ilyenféleképpen éltek - Ica meg tisztán kimondja és elmagyarázza.

Egész máskép jártak most egymás mellett, mint tegnap este, amikor csak a testi közelség izgatta az idegeiket. Salgó felé mentek, hogy a többiek örömére beüljenek a kis bányatelep kaszinójába sörözni. Azok is megérezték a feloldódásukat és nevetve biztatták őket, előre eresztették az úton, mikor hazafelé indultak.

Most Ica szinte örült az alvó életnek, ami Tarjánban rá vár. Mennyi újat, kultúrát, örömet, harcot hoz-hat! Mint pedagógus kezében érezte a párját, azon keresztül a jövőt. Határozott akaratú ember; bele-vágott ásójával a jelen ugarába, hogy a körülötte élőknek is juttasson tudásvágyából és - nemesebb, bátrabb és értékesebb életről álmodott. Igen. De akkor mért olyan szomorú...

19531781837413

